

HIV/AIDS:

– FN blåser opp aidstall

FN-organisasjonen UNAIDS opererer med oppblåste tall for omfanget av hiv-aids-epidemien i flere afrikanske land, hevder den britiske forskeren Paul Bennell. Han advarer mot konsekvensene av FNs stadige rop om «ulv!». Hvilken tiltro skal folk få til preventive tiltak hvis de stadig får høre at aidstallene øker og øker? spør han.

Side 5

GJELDSLETTE:

Tar opp nye lån

Tross det nye internasjonale gjeldsletteinitiativet HIPC, vil flere av Norges hovedsamarbeidsland i Afrika fortsatt ha store gjeldsbyrder i de nærmeste årene. Årsaken er blant annet at de tar opp nye lån.

Side 6

bistandsaktuelt ^{5 år!}

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 10 · 2003

Lønnsomt med jenter i skole

Side 4

Brasils «redningsmann»

Side 18-19

Norfund kjøper kraft i Peru

Side 8

Indiske organisasjoner i trøbbel

Side 14-15

– Turisme kan redde Tibets palasser

Side 24

Gasserne støttet sin nye sjef

Side 12-13

Zambias tidligere president **Frederick Chiluba**.

FOTO: SCANPIX/AFP/ALEXANDER JOE

Nicaraguas tidligere president **Arnoldo Aleman Lacayo**.

FOTO: SCANPIX/AFP/JUAN PABLO ARAGON

Innhentet av lovens lange arm

Eks-presidenter i samarbeidsland hadde sugerør i statskassa

■ Sterk presidentmakt og svake kontrollinstitusjoner gir grobunn for korrupsjon på toppnivå i utviklingsland.

■ I Norges hovedsamarbeidsland for bistand Zambia anklages tidligere president Frederick Chiluba for å ha misbrukt 300 millioner kroner. Gjennom ti år ved makten har han brukt statskassen i det kriserammede landet nærmest som sin egen forbrukskonto, mener påtalemyndigheten.

■ Denne måneden begynte to rettssaker der han og hans daværende nære allierte i regjeringkontorene må svare på sterke anklager. Hovedæren for at den tidligere statslederen nå stilles for retten tilskrives den nye presidenten, advokaten Levy Mwanawasa – som kommer fra samme parti som Chiluba.

■ Norge og andre bistandsgivere gleder seg over anti-korrupsjonskampanjen. Men det er uenighet internt i landet om Mwanawasa egentlig har en genuin politisk interesse for å bekjempe korrupsjon,

eller om han bruker saken i en kamp om makten i eget parti.

■ En lignende rettssak har de siste månedene utspilt seg i Norges samarbeidsland Nicaragua – også der mellom en eks-president og hans etterfølger fra samme parti. Tidligere president Arnoldo Aleman ble nylig dømt til 20 års fengsel i en sak som omfattet misbruk av 700 millioner kroner.

Les mer om Zambia side 10-11, Nicaragua side 9

Redd Barna hører på barna

AV GRO BRÆKKEN, REDD BARN

DEBATT

JEG HAR BLITT intervjuet i Bistandsaktuelt (nr. 8/2003) om Redd Barnas nye fadderordning. Det resulterte i noen spørsmål fra informasjonssjef Birger Baug i Plan Norge (nr. 9/2003), som jeg ønsker å svare på. For det første beklager jeg hvis jeg er blitt oppfattet som kritisk til Plans arbeid for barn. Jeg er alltid nøye med ikke å kommentere andre organisasjoners arbeidsmåter.

Mitt anliggende var å fortelle om vår nye fadderordning, som vi er svært fornøyd med. I den anledning var det naturlig å eksemplifisere i forhold til andre organisasjoner. I intervjuet beskrev jeg hvordan vi i Redd Barna vil skape større nærhet til fadderne våre. Plan Norge mener etter dette at jeg «misforstår» deres fadderordning. Baug spør meg: «Er ikke barna selv de beste fortellerne? Burde ikke de få anledning til direkte å kommunisere med de som så gjerne bidrar til organisasjonens arbeid? For det er vel snakk om toveiskommunikasjon også hos dere? Er ikke også dere opptatt av at barn skal høres, og det uten at voksne skal være et filter? Eller er ikke barn interessante som «stemmer fra Sør»?

JO; BARN ER svært gode fortellere, og du vil møte mange av dem som fadder i Redd Barna. På Internett, som er vår viktigste kanal for å kommunisere med fadderne, forteller

Plan Norge mente i Bistandsaktuelt nr. 9 2003 at Redd Barnas generalsekretær misforstår hvordan Plan arbeider.

debatt

både voksne og barn om seg selv. De voksne er våre ildsjeler, medarbeidere som er med og skaper varige forbedringer for barna. De kan gi norske faddere et enestående innblikk i hvilke utfordringer barn møter, og hvordan fadderbidrag fra Norge er med og løser disse utfordringene til beste for barna.

Historiene til noen av barna kan du som Redd Barna-fadder også høre og lese mer om. Å tolke dette valget dit hen at Redd Barna mener barns stemme skal filteres gjennom voksne, faller på sin egen urimelighet. Redd Barna er en pio-

Mitt anliggende var å fortelle om vår nye fadderordning, som vi er svært fornøyd med.

ner i arbeidet for at barn skal få si sin mening om det som angår dem, bli hørt og tatt på alvor. Først og fremst i familien, lokalmiljøet, skolen og i landet der barna vokser opp. Vårt arbeid for og med barn utvikles og blir stadig bedre nettopp ved at vi lytter til barna.

LA MEG AVSLUTTE med å si: Plan, SOS, Redd Barna og andre organisasjoner som kjemper for barns rettigheter gjør en viktig jobb, mange ganger til og med etter samme praktiske metoder og tankegang. Likevel velger vi å kommunisere dette på forskjellige måter. Om nordmenn støtter den ene eller den andre er ikke det viktigste. Det viktigste er at støtten til de humanitære organisasjonene øker i befolkningen.

Her har Plans inntreden på «faddermarkedet» fungert positivt. Samtidig har det vært viktig for Redd Barna å finne en fadderordning som i størst mulig grad stemmer med ideologien og måten vi arbeider på. At Redd Barna selv mener at vår fadderordning – og arbeidsform – er *aller best*, burde verken overraske eller provosere.

Gro Brækken er generalsekretær i Redd Barna.

Vannkraft, hetebølge og bistand

AV HARALD N. RØSTVIK

DEBATT

UTVIKLINGSMINISTER Hilde Frøfjord Johnson (KrF) fastslo i sin artikkel «Når rikdom gjør fattig» i Dagens Næringsliv i sommer at «små, privilegerte grupper stikker av med hele gevinsten», etter salg av råvarer inklusiv olje, «mens flertallet av landets innbyggere lever i den ytterste fattigdom».

Slik sentralisert energiforsyning skaper altså korrupsjon og borgerkrig. Men tar hun konsekvensen av dette? I Norges bistand støtter vi jo nettopp korrupsjonsutsatt, råvarebasert, sentralisert energiforsyning innen sektorer hvor vi i tillegg har betydelig egeninteresse som olje og vannkraft. Samtidig skryter vi av den ubundne norske u-hjelpen.

I 1991 viste tall fra NORAD at 99,84 prosent av NORADs støtte til energi gikk til store sentraliserte, menneskefordrivende, kostnadsoverskridende vannkraftutbygginger i u-land. I vår avdekket Framtiden i våre hender at NORAD brukte 891 millioner kroner på energibistand i 1999 og 2000. 96 prosent (856 millioner) gikk til vannkraft. Bare 4 prosent gikk til annet og det var neppe «Ny» fornybar energi som sol og vind, men olje.

ALTERNATIVENE til sentralisert energiforsyning nevner hun ikke med ett eneste ord. Hun peker der-

ved heller ikke på mulighetene for å unngå korrupsjon relatert til stor-skala kraftutbygging.

Til tross for at lokal desentralisert energi som sol og vind allerede er konkurransedyktig med olje og gass og det er dokumentert at disse energikildene skaper opptil fem ganger flere lokale arbeidsplasser enn de fossilbaserte kildene per energienhet tar ikke Utviklingsministeren ord som sol og vind i sin munn. Praktis og tallene over viser at disse alternativene heller ikke tas på alvor i bevilgningssammenheng. På det feltet skiller olje- og vannkraftnasjonen Norge seg fra andre lands bistand som nå blir mer og mer klima- og økologorientert.

Det er rart at Utviklingsministeren er klar over de underliggende strukturer, som at råvarer som olje og annen sentralisert energiforsyning som vannkraft fører til korrupsjon, samtidig som hun tydeligvis ikke gjør noe for å endre dette i norsk bistandssammenheng. Tvert imot roser hun i artikkelen norsk oljevirkosomhet.

I VÅR BESØKTE jeg det tidligere Øst-Timor og oppdaget til min store forskrekkelse hvordan norske myndigheter (NORAD og Norges vassdrags- og energidirektorat m.fl.) i allianse med kommunale norske vannkraftutstyrprodusenter er i ferd med å tre gigantdammer ned over hodet på Asias nest fattigste land, uten henvisning til en eneste motforestilling.

Denne opplevelsen blir ikke bedre etter å ha fulgt sommerens tørkedrama i Syd-Frankrike og Nord-Italia på nært hold, hvor motforestillingerne til sentralisert, storskala vannkraftutbygging igjen er blitt tydelig, men altså uten at NORAD eller NVE registrerer disse motforestillingene må vi tro. Hadde de det gjort, vil de vel umiddelbart brakt motfore-

Man må kunne stille spørsmål ved fortrefelligheten av gigantiske vannkraftutbygginger i u-land.

stillingene videre til de fattige u-land de samarbeider med?

Tørken i Sør-Europa førte til den laveste elvevannstand på hundre år og ekspertene er enige om at dette ikke blir siste gang. Enkelte vannkraftanlegg i Italia har ganske enkelt stoppet å produsere kraft og strømtilkopling er resultatet.

DERSOM EKSTREMVÆRET virkelig er klimaendringer, var sommerværet i Europa akkurat slik klimafor-skerne på forhånd hadde beskrevet at det skulle bli. Dette fører hele verden inn i en ond spiral: ekstremt varmt vær driver behovet for kjøling i bygg, i biler og tog i været. Mange av disse er så dårlig designet med sine enorme glassflater at de ikke tåler heten. Strømregningene til kjøling (aircondition) økes dramatisk. Samtidig fører varmen og tørken til at vannkraftanleggene ikke lenger kan levere det de skal.

Man må følgelig kunne stille spørsmål ved fortrefelligheten av gigantiske vannkraftutbygginger i u-land. U-landene, som Norge prøver å selge sin teknologi og kompetanse til, må opplyses om disse ulempene med vannkraft i tillegg til at storskala vannkraftutbygginger altså skaper korrupsjon slik Utviklingsministerens selv ganske riktig påpeker.

En omlegging av all norsk energibistand i en desentralisert, mer bærekraftig og samtidig mindre korrupsjonsutsatt retning burde vel derved være det neste helt naturlige skritt – som Utviklingsministeren tar?

I såfall må hun vel først riste av seg sin nære rådgiverkrets som tilsynelatende har sin hele og eneste kompetanse knyttet til vannkraft, som ikke fanger opp motforestillinger og som neppe har kompetanse innen alternativene som nå åpenbarer seg?

Harald N. Røstvik er sivilarkitekt.

Debattinnlegg i Bistandsaktuelt kan være på maksimalt 3500 tegn. Sendes gz@norad.no.

bistandsaktuelt
Fagblad om utviklingssamarbeid
nr. 10/03 – 6. årgang

Fagbladets redaksjon arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat.

Ansvarlig redaktør:
Astrid Versto

Redaktør:
Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Journalister:
Liv Røhnebak Bjergene
(perm.)
Silje Berggrav
silberge@frisurf.no
Gunnar Kopperud
lyngordon@c2i.net
Camilla Solheim
casol@start.no
Erik Landet
ela@norad.no

Redaksjonsråd:
Øyvind Dahl
Per Schreiner
Tori Tveit
Mariken Vaa
Internett:
www.norad.no/bistandsaktuelt
www.bistandsaktuelt.com

Postadresse:
Boks 8034 Dep., 0030 Oslo

Kontoradresse:
Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:
22 24 20 30

Telefon redaksjon:
22 24 20 40 - 22 24 05 72

E-post redaksjon:
gz@norad.no

Telefon annonser:
22 24 20 40 - 22 24 05 72

E-post annonser:
gz@norad.no

Fax:
22 24 20 66

Design / produksjon:
Odysse reklamebyrå/
Akela grafisk design,
Fred Isaksen, Larvik #5581

Trykk:
Dagblad-Trykk AS

Abonnement:
Bistandsaktuelt, NORAD,
Boks 8034 Dep., 0030 Oslo.
Telefon: 22 24 20 71.
Fax: 22 24 20 66.
E-post: adr-ba@norad.no

Abonnement kan også tegnes via internett:
www.bistandsaktuelt.com
Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgiver:

NORAD
DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Mandag 15. desember 2003

Oppslag – denne utgave:
13 000 eksemplarer

MÅNEDENS SITAT:

«Hvis man har for sterk finansiering fra én kilde, er det en fare for uavhengigheten.»

Generalsekretær i Plan Norge Sandro Parmegianni kritiserer norske «frivillige» organisasjoners statsavhengighet, NRK P2 «Politisk Kvarter» 5. desember 2003.

Lyspunkt i kampen mot korrupsjon

LEIAR

For seks år sidan døde Mobutu Sese Seko i eksil i Marokko. Det var ikkje akkurat ein fattig afrikansk eksilpresident som gjekk bort. Gjennom sine tretti år som diktator i Zaire, no DR Kongo, hadde han lagt seg opp ein formue på ufattelege 50 milliardar kroner. Og då hadde han ikkje levd spartansk i regjeringstida si. Kunne dette ha skjedd i dag? Det kunne nok det. Men det er ei positiv utvikling i den internasjonale kampen mot korrupsjon som ville gjort eit slikt ran vanskelegare.

I tre år har FN forhandla om ein global konvensjon mot korrupsjon. Den blei undertekna på ein konferanse i Mexico tidlegare denne månaden. Konvensjonen inneheld mellom anna reglar for offentlege innkjøp, rekruttering av offentlege tenestemenn, ei ope forvaltning og om at bankar har plikt til å rapportere om mistenkelege transaksjonar. Konvensjonen forpliktar også landa til samarbeid om tilbakeføring av stolne formuar. Heretter skal 9. desember vera den internasjonale anti-korrupsjonsdagen.

Omtrent samtidig med konferansen i Mexico, blei Nicaraguas tidlegare president Arnoldo Aleman dømd til tjue års fengsel for korrupsjon. Aleman er skulda for underslag av nesten 100 millionar dollar under presidentperioden sin frå 1997 til 2002.

I desse dagar pågår den fyrste av to rettsaker mot den tidlegare presidenten i Zambia, Frederick Chiluba. Også han er skulda for grov korrupsjon. I løpet av sine ti år ved makta skal han ha rappa fleire hundre millionar kroner frå den slunkne statskassa i eit land der åtte av ti medborgarar må klare seg for under ein dollar dagen. Chiluba er ikkje den fyrste afrikanske leiaren som er mistenkt for å ha stole pengar frå sitt fattige folk, men han er den fyrste tidlegare afrikanske statsleiaren som blir stilt for retten for korrupsjon. Det var på tide. Den noverande presidenten i Zambia, Levy Mwanawasa, har stilt seg i spissen for kampen mot korrupsjon. La oss håpe det varer.

Kampen mot korrupsjon er også ein viktig del av det norske utviklingssamarbeidet. I Stortingproposisjonen for neste år blir godt styresett og kamp mot korrupsjon framheva som eitt av seks satsingsområde. Det betyr at dette er tema som skal takast opp i all politisk dialog med samarbeidslanda, støtta til finansforvaltning og statlege kontrollfunksjonar i landa skal aukast og satsinga på demokratiutvikling skal først vidare.

Historien er dessverre full av gamle heltar som har falle for freistinga til å gjera seg sjølve styrtrike på kostnad av eit fattig folk. Mange av desse har styrt land Noreg har gitt mykje bistand til. Derfor er satsinga på styresett og mot korrupsjon så viktig. Og derfor er det godt at FN har samla seg om ein konvensjon mot dette.

AVe

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskriptar.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artiklar ikkje komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikkje.

– Mobilisering i det sivile samfunnet var av avgjørende betydning for at opposisjonen klarte å seire over Moi-regimet, sier **Wangari Maathai**.

FOTO: SCANPIX/JUDA NGWENYA

Rebellen er blitt politiker

rett på sak

HVEM:
Wangari Maathai

HVA:
Medlem av Kenyas regjering.

HVORFOR:
Hun kjempet i 25 år for kvinner, menneskeretter og miljø. President Daniel arap Moi hatet henne som pesten. Nå er hun selv blitt minister.

NAIROBI (b-a): – Det er avgjørende for vår demokratiske utvikling at vi fortsatt har et sterkt sivilt samfunn som tør både å kritisere og å tenke nytt, sier den kenyanske kvinne- og miljøaktivisten Wangari Maathai. Nå er hun assisterende miljøminister og vil ha verdikampen og engasjementet fra aktivisttiden inn i regjeringen.

• I KENYA:

HALLE JØRN HANSEN

For snart 30 år siden var Wangari Maathai den første kvinne i Kenya som tok doktorgraden i biologi, og hun ble professor. Hun sjokkerte det mannsdominerte Kenya da hun i 1979 tok sin fraseparerte mann, en kjent politiker, til retten for anklagene han hadde rettet mot henne.

Wangari Maathai tapte, men satte seg i respekt som en ærlig og sterk kvinne som krevde like retter for kvinner og menn. Deretter ble det Green Belt Movement, og kamp for miljø, menneskeretter og mot urett. Hun ble forhatt av Moi og hans menn etter hvert som hun engasjerte seg sterkere og sterkere i kenyansk opposisjonspolitik. Hun fikk nest høyeste stemmetall i prosent av avgitte stemmer i sin valgkrets i fjor, bare president Kibaki var foran. Rebellen er blitt politiker.

– Det sivile samfunns rolle i den politiske debatten var av avgjørende betydning for valgseieren til den demokratiske opposisjonen for snart et år siden. Gjennom ti år bidro vi til modningen av det demokratiske sinnelag i Kenya. Husk, Kenya gjennomførte et valg som var fritt og rent, og det ble ikke spilt en dråpe blod, sier Maathai.

Hun forteller at en rekke organisasjoner og institusjoner sørget for opplæring i menneskeretter og demokrati og hvordan frie valg skulle gjennomføres. Titusener av interesserte borgere tok del. Det førte til ny kunnskap og politisk bevisstgjøring hos masser av mennesker. De la press på lederne i opposisjon om å finne sammen i en allianse.

– Da valgene fant sted hadde vi mange tusen kunnskapsrike og godt trente observatører i valglokalene. Det var ikke lenger mulig å jukse.

– Hva var det sentrale å formidle for å vekke engasjement?

– Når vi hadde folk på kurs om menneskeretter og miljø, måtte vi også inn på dagens situasjon. Vi diskuterte med deltakere over hele landet. Vi kunne vise dem at Kenya var blitt fattigere under Moi og hans regime. Vi fortalte om korrupsjonen, jorda som de rike hadde stjålet fra vanlige folk, om skogen som var blitt ødelagt, om rettene som folk skulle hatt, men som regimet hadde tatt fra dem og at alt dette hadde gjort dem fattigere. Folk skjønnte sammenhengene. De ble arge, og de ville ha forandring.

– Nå sitter du som minister mens du i de siste 25 årene har vært en fryktet rebell i det kenyanske samfunn. Hvordan går det?

– Jeg er opptatt av å bringe verdiene, engasjementet og overbevisningen som vi har i det sivile samfunn inn i regjeringsarbeidet. Men da kommer noen av kollegaene til meg, noen av dem med nesten like lang fartstid som aktivist som meg selv og sier: Wangari, du er ikke lenger aktivisten som skal bekjempe maktthaverne. Nå er du i regjeringen, og det er noe helt annet. Til det svarer jeg at om jeg som regjeringsmedlem gir opp overbevisningen, verdiene og engasjementet jeg hadde som aktivist, er jeg mislykket som politiker. Derfor fortsetter jeg å slåss.

– Hva sier velgerne dine når du kommer på besøk?

– De sier: Wangari, hva skjer med veiene våre, vannforsyningen og skolene som var forfalt og som du lovet å få orden på. Jeg svarer at jeg og de andre kjemper for å få rettet på alt dette. Men så prøver jeg også å forklare at Moi-regimet la økonomien i grus, at det er mangler over hele landet og at alle har lignende problemer og klager.

De hører på meg og så svarer de: OK, men har du ikke fått orden på sakene i løpet av ett år, er vi ferdig med deg! Så du skjønner hele regjeringen har et kjempeproblem med alle forventningene som er skapt og som vi må prøve å imøtekomme.

– Dere er en allianse av ulike partier. Makter dere å holde sammen?

– Vi har intet valg. Vi må holde sammen. For meg er dette kjempeviktig. Jeg har brukt all min politiske kraft og evne til å arbeide for politisk samhold de siste 12 årene. Vi mislyktes i 1992 og i 1997, men vi lyktes i fjor. Vi er ikke alltid like dyktig i våre bestrebelser på å holde godt sammen, men vi skal greie det.

UNICEF vil ha krafttak for jenter

Norge dobler støtten til jenters skolegang – kjendis-aksjon for Eritrea

Årets UNICEF-rapport fastslår at utdanning av jenter er den beste formen for bistand. Norge dobler nå satsingen på området, for andre år på rad.

UNICEF-RAPPORTEN

• STEN INGE JØRGENSEN

Rapporten «Tilstanden for verdens barn», som ble lansert sist uke, har både positive og negative nyheter. To tredjedeler av verdens utviklingsland har forbedret jenters utdanningsmuligheter de siste ti årene, med Marokko og Kenya som spesielt lysende eksempler. Men antallet barn i det sørlige Afrika som ikke får skolegang har økt fra 41 millioner i 1990 til 45 millioner i 2002.

De fleste som faller utenfor skolegangen er jenter. Ifølge UNICEF gjelder dette over 65 millioner jenter mellom 7 – 12 år.

Effektiv bistand. – Det er bevist at utdanning av jenter er den beste formen for bistand, sa UNICEFs direktør Carol Bellamy under lanseringen av rapporten i Oslo.

Hun siktet da til de mange ringvirkningene, knyttet til både helse, økonomi og sosiale forhold. Blant annet er det dokumentert at for hvert år en mor har gått på skolen, minker risikoen for barnedødelighet for barn under fem år med 5 – 10 prosent. Jenter som har gått på skole er også mindre utsatt for å få aids eller bli seksuelt utnyttet.

Dobler støtten. Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson, som også deltok på lanseringen, supplerte Bellamy:

– Både Verdensbanken og FN har dokumentert at utdanning av jenter er den investeringen i fattige land som lønner seg mest. Norge dobler nå satsningen på dette for andre året på rad, og vil i 2004 støtte UNICEFs program for jenters utdanning med 275 millioner kroner.

Carol Bellamy, UNICEF-direktør.

Sammensatt bilde. Men årsakene til at barn, og spesielt jenter, ikke får skolegang er både tallrike og komplekse. UNICEF-rapporten viser til en undersøkelse fra Øst-Asia og Stillehavsøyene i 2001 hvor det fremkom at 43 prosent av barn og unge ikke hadde råd til å gå på skolen. 22 prosent hadde sluttet på skolen for å kunne arbeide,

Afghanske skolejenter i Kabul klamrer seg til nye skolebøker. Nå maner UNICEF til økt støtte for å få flere jenter i utviklingsland inn i skolen.

FOTO: SCANPIX/REUTERS/JIM HOLLANDER

de, 19 prosent oppga at de ikke ville eller ikke likte å gå på skolen, mens 4 prosent ikke hadde noen skole i nærheten.

Fjern skolepengene. Carol Bellamy utropte skolepenger som det største hinderet som må overvinnes, og gjorde det klart at UNESCO ønsker å se disse eliminert.

– Vi vet at dette virker. 1,5 millioner flere barn møtte opp på de kenyanske skolene da skolepengene ble kuttet ut, og andelen jenter på skoler i Burkina Faso økte med 30 prosent på ett år da det samme skjedde der, sa Bellamy.

Hilde Frafjord Johnson la vekt på at det kreves besluttsomhet for å hente ut gevinsten når skolene åpnes.

– Man må ikke bare fokusere på selve adgangen til skolene. Det er minst like viktig å sørge for at de faktisk fullfører skolegangen. Fallsprosenten, spesielt for jenter, er svært høy, forklarte utviklingsministeren.

”

Vi mener at næringslivet har en økende forpliktelse til å vise samfunnsansvar.

Celina Midelfart, næringslivskjendis

Rapporten kan leses på www.unicef.org

Partnerskap. UNICEF har valgt ut 25 land de ønsker å prioritere i det videre arbeidet, og ett av dem blir nå «adoptert» av en gruppe innflytelsesrike nordmenn. Generalsekretær i UNICEF Norge, Kjersti F. Gjestvang, leder gruppen, som blant annet består av administrerende direktør Åse Aulie Michelet i Amersham Health, leder i utdanningsforbundet Helga Hjetland og styreleder i Midelfart Holding Celina Midelfart.

– Vi ble spurt av UNICEF om vi ville delta, og takket ja fordi vi mener at næringslivet har en økende forpliktelse til å vise samfunnsansvar, sa Celina Midelfart da prosjektet ble lansert i forbindelse med UNICEF-rapporten.

Gir lærerutdanning. Gruppen henvender seg nå til norske bedrifter for å få dem til å spytte inn penger til nye skolebygg i Eritrea. Målet er å samle inn 23 millioner kroner i løpet av en treårsperiode.

Utdanningsforbundet skal bidra med lærerutdanning:

– Vi samarbeider allerede med UNICEF i Sierra Leone, og vet at det ikke holder med et skippertak. Derfor satses vi langsiktig på både opprettelse av lærerskoler, styrking av lærereftene, samt tilbud for videre- og etterutdanning, sa Helga Hjetland.

På ski for Eritrea. Mest overraskende var det kanskje at også Skiforbundet inngår i det ikke-statlige partnerskapet for Eritrea. President Sverre K. Seeberg forklarte seg slik:

– Det er viktig for oss å stå for noe annet enn det navlebeskuende. Vi er også del av et større samfunn.

Skiforbundet etablerer nå en «skoleskikamp» der elever rundt om i Norge skal registrere hvor mange kilometer de går på ski i løpet av vinteren. Resultatene skal legges på internett, slik at skolene kan følge med på og konkurrere med hverandre. Det skal hentes inn sponsorer som forhåpentligvis kan sikre Eritrea-prosjektet 1 krone per kilometer.

Unikt UNESCO-senter opprettes i Norge

• TONE BRATTELI

Det er undertegnet en avtale mellom UNESCO og den norske regjering om opprettelsen av et nytt internasjonalt UNESCO-senter i Norge. Senteret – Nordic World Heritage Foundation – skal bidra til å sikre natur- og kulturarven i verdens fattigste land.

Nordic World Heritage Foundation (NWHF) er det eneste senteret av sitt slag i verden. NWHF skal bistå UNESCO i Paris i det globale arbeidet med kulturarv-spørsmål. Fokus skal settes på den fattige del av ver-

den for å sikre natur- og kulturarven for kommende generasjoner. De er engasjert i land som Kenya, Tanzania, Ghana, Sør-Afrika, Nepal, Sri Lanka, Kina, Laos og Vietnam. Grunnlaget for arbeidet ligger i UNESCO-konvensjonen om bevaring av verdens kultur- og naturarv fra 1972. I alt står nå 754 områder fra hele verden på UNESCOs verdensarvliste. De fattigste landene er i dag underrepresentert på denne listen. Senteret får sin grunnbevilgning fra Miljøverndepartementet. Prosjektene finansieres av NORAD, Utenriks-

departementet, Verdensbanken, Sida, Danida og UNESCO. Senteret tar også sikte på å utvikle private partnerskap for finansiering av pro-

sjekter. I år har senteret skaffet til veie 14 millioner kroner ekstra til arbeidet med verdensarven i fattige land.

notis

Våpen mot 500 kroner

Flere hundre rebeller og paramilitære leverer daglig inn våpnene sine i Liberia etter at United Nations Mission in Liberia (UNMIL)

begynte å gi 500 kroner i retur. Suksessen gir nytt håp for avvæpning, demobilisering, rehabilitering, og reintegrering – det såkalte DDR-programmet – av mer enn 40.000 soldater.

KULTURARV

Kritiserer FNs aidstall

– Gale tall gir fatale konsekvenser, mener britisk forsker

Den britiske forskeren Paul Bennell er kritisk til FNs aidstall for Afrika som han mener er både overdrevne og unyanserte. Dersom man opererer med feil tall er det både vanskelig å drive forebygging og utforme politikk, mener Bennell.

HIV/AIDS • CAMILLA SOLHEIM
I sin 2002-rapport skriver FNs aidsprogram UNAIDS at aidsepidemien fortsetter å øke i omfang i Afrika sør for Sahara. I rapporten advarer UNAIDS mot «dødelige myter» – som at epidemien har stanset opp eller til og med avtar på det afrikanske kontinentet. Den britiske forskeren og konsulenten Paul Bennell, som ofte har oppdrag fra det britiske utviklingsdepartementet Dfid og afrikanske utdanningsministerier, er meget kritisk til hvilke tall FN baserer seg på og hvilke slutninger organisasjonen trekker.

Generalisering umulig. – UNAIDS' egen tabell viser estimater på hivforekomsten blant voksne i de 24 verst rammede landene i Afrika. Mellom 1999 og 2001 økte ikke forekomsten i 11 av disse landene. Selvsagt skal vi være forsiktig med å trekke for raske konklusjoner basert på noen få år, men det er forhåpentligvis tegn til å hiv-bølgen er i ferd med å snu i mer enn et land, skriver Paul Bennell i artikkelen «Hiv/aids i Afrika sør for Sahara: En voksende epidemi?» Han mener det ikke er mulig å generalisere om hiv/aidsepidemien i alle de afrikanske landene, fordi utviklingen er såpass forskjellig fra land til land.

Feilkilder. Bennell mener at det er noen få land hvor forekomsten av hiv-smittede fortsetter å øke, slik som Kamerun, Lesotho og Swaziland, men at i majoriteten av landene sør for Sahara finnes det klare tegn på at smitten ikke brer om seg like raskt lenger. Bennell mener at den eneste troverdige kilden til informasjon om hiv- og aidssmittede er gjennom befolkningsbaserte undersøkelser, mens UNAIDS i stor grad baserer seg på data fra prøver utført på gravide kvinner under svangerskapskontroller.

Unøyaktig. Bennell mener slike data kan gi relativt sikker informasjon i forhold til smittetrender, men at de ikke er noen nøyaktig måte å måle forekomsten som sådan.

– UNAIDS baserer seg på tall fra svangerskapskontrollene, men de viser generelt høyere tall enn de befolkningsbaserte undersøkelsene. I Zambia for eksempel viste tallene fra svangerskapskontroller en hiv-rate på 20-21 prosent, mens befolkningsundersøkelsen viste 15 prosent. Den samme tendensen ser vi i mange land i Afrika, sier Paul Bennell til Bistandsaktuelt.

Smitter ungdom. Blant ungdom er tallene enda tydeligere. Bennell mener det er feil å se på gruppen 15-24 år samlet. Forekomsten av hiv er to-tre ganger lavere i gruppen 15-19 år enn 20-24. Det betyr at tenåringer ikke er i den største risikogruppen for å bli smittet. I forhold til befolkningsbaserte undersøkelser i Sør-

Den britiske forskeren Paul Bennell står tvil om utbredelsen av hiv/aids er så stor i afrikanske land som UNAIDS opplyser. Her fra et barnehjem i Johannesburg for barn som har mistet foreldrene sine på grunn av sykdommen.

FOTO: SCANPIX/AP/NAASHON ZALK

Afrika og Zambia er UNAIDS-tallene to-tre ganger høyere.

– Dersom man baserer seg på UNAIDS' tall, så vil budskapet være at nesten alle tenåringer er smittet, noe som igjen fører til fatalisme. Tvert imot viser befolkningsbaserte undersøkelser at det er kun en svært liten andel av de under 20 år som er smittet. Hvis vi forteller ungdommene dette, så kan vi samtidig fortelle at de har en god sjanse til å unngå smitte. Vi kan fortelle dem at det er hva de gjør de neste 5-10-15 årene som vil avgjøre risikoen for å bli smittet, sier Bennell.

Nøyaktig informasjon. Bennell ønsker nå at det blir satt av flere penger til nettopp å utføre befolkningsbaserte undersøkelser, slik at man kan få nøyaktig informasjon om hvordan helsetilstanden er.

– Hvis vi ikke har nøyaktige tall, så er det helt umulig å finne løsninger og skape god politikk. Hvis man tror at fem prosent av befolkningen vil dø av aids i løpet av de neste årene, mens det faktisk er én prosent, så vil jo det ha enorme konsekvenser for hvordan landet bruker sine knappe ressurser. Og hvis andelen hiv-smittede i befolkningen synker, så må befolkningen få vite det. Det har i årevis vært kjørt store forebyggingskampanjer, og hvis andelen hiv-smittede stadig stiger, så blir folk svært lei og mener at det ikke hjelper hva de enn gjør. Hvis vi kan fortelle dem at andelen synker, så er jo det oppmuntrende, mener Bennell.

Overfører penger. Bennell mener det er en fare for at advocacy står i veien for en objektiv måling av det reelle nivået og trendene i aidsepidemien i Afrika.

– De siste årene har massive pengebeløp blitt tilført aidsområdet, og i mange tilfeller går mye mer

bistandspenger til aids enn til andre viktige områder. Det er fortsatt malaria som dreper flest i Afrika, sier Bennell. Forskeren understreker at han ikke mener at aids ikke er et stort problem i afrikanske land.

– Selv om det bare er én prosent av befolkningen som er smittet, så

er det fortsatt alvorlig. Men jeg mener at aidsepidemien er en krise for Afrika, men ingen katastrofe. Til tross for at aids har store samfunnsmessige konsekvenser, så vil ingen land fullstendig kollapse. De vil fortsette å utvikle seg.

Bennell mener at det er noen få land hvor forekomsten av hiv-smittede fortsetter å øke.

HIV-FOREKOMST

Sammenligning av UNAIDS-tall og nivået for populasjonsbasert hivforekomst i aldersgruppen 15-24 år (prosent-tall), 2001-2002.

Land	Kvinner		Menn	
	UNAIDS	Pop.basert	UNAIDS	Pop.basert
Eritrea	4.3	6.6	2.8	0.3
Mali	2.1	1.4	1.4	0.3
Sør-Afrika	25.6	12.2	15.3	6
Zambia	21	12.5	8.1	3.2

Kilde: Hiv/aids database, US Bureau of the Census.

UNAIDS: – Vi får stadig bedre tall

Seniorrådgiver Karen A. Stanecki i UNAIDS opplyser at organisasjonen i sin 2003-rapport har endret på en rekke tall og estimater. – UNAIDS er avhengig av råd fra en referansegruppe, som er en internasjonal gruppe som består av demografer, epidemiologer og andre som går gjennom alle eksisterende data og vitenskapelige undersøkelser for å skaffe UNAIDS de beste opplysningene om hivforekomst, utbredelse og dødelighet, sier Stanecki til Bistandsaktuelt.

Hun er enig i at bare gjennom bedre datainnsamling kan man for-

stå hiv/aids-epidemien godt nok.

I 2003-rapporten har UNAIDS oppgitt et lavere antall mennesker som lever med hiv i Afrika sør for Sahara enn tidligere år.

– Forbedret overvåking viser at forekomsten av hiv på landsbygda er lavere, og at forskjellen mellom infeksjonsnivået på landet og i byene er større enn vi trodde tidligere. Det er spesielt tilfelle i land som Burundi, Etiopia, Rwanda og Zambia, sier Stanecki. – Forbedringer i datainnsamlingen og analysen vil fortsette å øke vår forståelse av epidemien, fastslår Stanecki.

Gjeldsbyrden forsvinner ikke

Men gjeldssletten har hatt en positiv effekt for Afrika, mener Verdensbanken

Flere av Norges samarbeidsland i Afrika vil fortsatt ha store gjeldsbyrder selv om mye har blitt slettet. Grunnen er ofte at de tar opp nye lån.

GJELDSSLETTE

• **STEN INGE JØRGENSEN**
Verdensbanken har nå beregnet gjeldssituasjonen for samtlige land under HIPC-initiativet, for perioden 1998 - 2005, hvor de tre siste årene er basert på projeksjoner. Målt under ett faller gjeldsbetjeningen som andel av brutto nasjonalprodukt fra 5 til 2,2 prosent. Men dersom man bare ser på Norges samarbeidsland, er differansen langt mindre.

Tanzania og Uganda øker. Tanzania brukte over 724 millioner kroner på gjeldsbetjening i 2002, en sum som forventes å øke til 980 millioner kroner i 2005. Dette er riktignok cirka en halv milliard kroner mindre enn de betalte i 1998, men projeksjonene viser altså en stigende kurve.

Det samme er tilfelle for Uganda, som Verdensbanken faktisk forventer vil betale det dobbelte i gjeldsbetjening i 2004 sammenlignet med 2002, målt i prosent av bruttonasjonalproduktet (BNP).

Malawi reduserer. I Mosambiks tilfelle har gjeldssletten ført til mer enn en halvering av utgiftene til gjeldsbetjening, fra 2,5 prosent av BNP i 1998 til 1,2 i 2002. Verdensbankens projeksjoner viser at dette vil synke ytterligere til 1,1 prosent i 2005. Målt som andel av eksportinntektene derimot, er ikke utsiktene like hyggelige. Riktignok gikk de ned fra 41 til 2,5 prosent mellom 1998 og 2000. Men i 2003 forventes det at de øker til fire prosent.

Zambias gjeldsbetjening har ikke sunket mer enn den forventes å øke de neste årene. Bare i Malawis tilfelle synker gjeldsbyrden samme

Verdensbanken forventer at Uganda vil betale det dobbelte i gjeldsbetjening i 2004 som i 2002.

FOTO: HENRY BONGYE/SØRVIS KOMMUNIKASJON

Bare i Malawis tilfelle synker gjeldsbyrden samme hvilke indikatorer man måler etter.

hvilke indikatorer man måler etter.

Usikre tall. Forsøket på å måle effekten av gjeldssletten i kroner og øre må tas med mange klyper salt. For det første er det betydelig sprik mellom tallene som oppgis av ulike institusjoner og organisasjoner som har foretatt beregninger. For det andre er det svært vanskelig å måle hvor mye HIPC-landene faktisk betalte før gjeldssletten startet, og i hvilken grad de eventuelt frigjorte midlene har blitt brukt til helse, skole, utdanning, fattigdomsbe-

kjempelse, etc. Likevel synes det åpenbart at gjeldssletten har hatt en positiv effekt totalt sett, om enn langt på nær så mye som mange optimister hadde trodd.

Forskjeller. Meningen er at alle HIPC-land skal bruke de frigitte midlene innenfor en nasjonal strategi for fattigdomsreduksjon (PRSP). Utviklingsøkonomen Oliver Morrisey ved Universitetet i Nottingham, som lenge har studert effekten av internasjonale kapitalstrømmer i Afrika Sør for Sahara, sier til Bistandsaktu-

elt at det er betydelige forskjeller på de fem norske hovedsamarbeidslandene i Afrika når det gjelder utnyttelsen av denne muligheten.

- Tanzania har valgt en strategi som synes å minne mye om Ugandas. Det vil si at betraktelig mer penger nå vil bli brukt innen blant annet helse- og utdanningssektoren. De signalene jeg får fra Mosambik, tyder på at det også der finnes et genuint ønske hos myndighetene om å bruke pengene på en slik måte. Morrisey er mer kritisk til hvordan det har gått i Malawi og Zambia:

- Malawis myndigheter har lenge hatt mange flinke folk med gode intensjoner, men de har ikke fått til et skikkelig effektivt styre, i tillegg til at de har lidd under faktorer de selv ikke har vært herre over. Zambia ser ut til å gjøre det mindre godt. De aller fleste indikatorer, innen for eksempel helse og utdanning, er svært lite hyggelig lesning. Jeg stoler ikke på at myndighetene der har kapasitet til å få til en skikkelig satsning.

Positivt. Morrisey trekker frem to sentrale områder der HIPC-initiativet har hatt stor effekt. Det ene er at fokuset på fattigdomsbekjempelse har økt, i takt med at flere midler målrettes mot dette. Det andre er at prinsippet om gjeldsslette nå er blitt konsolidert.

- Det er ikke lenger snakk om hvorvidt man skal gi gjeldsslette til de mest gjeldstyngede landene, men hvordan og når, sier Morrisey.

- Men det er tegn til at gjeldsbyrdene reelt sett ikke synker?

- De er nok rimelig å si at de fleste beregningene av gjeldssituasjonen egentlig bare er tall. Mange av landene klarte jo ikke å betjene gjelden sin før heller, så reduksjonen har ikke frigjort så mye. Det er også eksempler på at lån fra Verdensbanken og IMF brukes på å nedbetale gjeld. Ofte tar de også opp nye lån etter at de har fått slette, som for eksempel Tanzania og Uganda.

– Nye lån er mer fornuftige enn gamle, sier NORAD-økonom

– De nye lånene er forhåpentligvis mer fornuftige enn de gamle, mener seniorrådgiver Henrik Harboe i NORAD.

GJELDSSLETTE

• **STEN INGE JØRGENSEN**
Økonom Henrik Harboe synes ikke tallene fra Verdensbanken gir godt nok uttrykk for den effekten gjeldssletten har hatt.

- Ved å ta utgangspunkt i hva de faktisk har betalt i gjeldsbetjening, i stedet for å sammenligne med det de egentlig skulle ha betalt, kommer ikke effekten av gjeldssletten godt nok frem. Den prosentvise sletten i forhold til det de egentlig skulle betalt er derfor langt større enn det som fremgår her, sier Harboe.

– **Ulike lån.** Han påpeker også at tallene ikke sier noe om hvilke typer lån det er snakk om.

- Det er betydelige forskjeller på det som preget de gamle lånene og det som preger mange av de nye. Flere av de gamle lånene gikk til «hvite elefanter», prosjekter som var initiert av eksportinteresser i rike land

som ikke alltid lyktes særlig bra, og til militærutgifter. I dag er profilen i mange land mer sosial og mer direkte rettet mot fattigdomsreduksjon, og porteføljen som betjenes nå er derfor mer fornuftig.

Betydelige forskjeller. Når det gjelder den reelle effekten gjeldssletten har hatt for de norske hovedsamarbeidslandene, er Harboe enig med Morrisey at det er snakk om betydelige forskjeller:

- Tanzania og Mosambik synes å ha fått gjelden ned på et bærekraftig nivå, mens gjeldsbyrden synes å være på vei opp for Uganda og Zambia. Like fullt må det sies at Uganda er ett av de landene som har klart å nyttegjøre seg best av HIPC-initiativet.

Ulik oppfølging. Harboe vil samtidig understreke at det er for enkelt å gi gjeldssletten hele æren for de positive utviklingstrekkene i et land som Uganda:

- Det handler om en kombinasjon av gjeldsslette, politiske prioriteringer og bistand.

Han påpeker også at det har vært en skjevhet i fordelingen av

byrden blant kreditorene:

- Noen land, som Norge, har dekket en uforholdsmessig stor del av finansieringen av HIPCs gjeldssletteprogrammer. USA, Japan og flere andre store land har ikke fulgt opp slik de burde, sier Harboe.

Muligens problematisk. - Jubilee Research hevder at også Verdensbanken og IMF har redusert sin slette fordi enkelte land ettergav mer enn planen?

- Ja, det kan være problematisk at når Norge ettergir 100 prosent så kan dette lette presset på andre kreditorer. Det er viktig at dette skjer i takt, at alle stiller opp med tilsvarende ettergivelse. Hvis ikke er det ikke utviklingslandene, men andre kreditorer, som tjener på at Norge er raske, sier Henrik Harboe.

– **For tregt.** - Gjeldssletten har ført til mer satsing på både helse og utdanning, sier Silje Hagerup i Aksjon slett u-landsgjelda.

Hun er likevel ikke helt fornøyd: - HIPC har ikke levd opp til intensjonene, i den forstand at det ikke er gitt like mye gjeldsslette som planlagt. Hele prosessen går for sakte.

Hagerup kritiserer samtidig de nasjonale strategiene for fattigdomsreduksjon for å ha vært for snevre.

- Sivilsamfunnet har vært alt for lite involvert i utformingen av disse strategiene, og kravene som stilles er for strenge, mener Hagerup.

Sten Inge Jørgensen skriver jevnlig for Bistandsaktuelt om internasjonal økonomi.

HIPC-INITIATIVET

■ HIPC står for Heavily Indebted Poor Countries, det vil si «meget gjeldstyngede fattige land». I 1996 lanserte Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet et gjeldssletteprogram for disse landene, i samarbeid med andre multilaterale og bilaterale kreditorer.

■ Så langt har 27 land, hvorav 23 i Afrika, fått slettet eller er forespeilet slette av til sammen 51 milliarder dollar gjennom HIPC-initiativet.

Kilder: IMF, Jubilee Research

Mange pene ord, men lite penger

Utviklingslandene har ikke fått større ressurser til utdanningsformål

Økt fokus på utdanningsstøtte det siste tiåret har ikke gitt mer penger til utdanningssektoren i utviklingslandene. Giverlandene, så vel som utviklingslandene, må bevilge større beløp, viser en ny rapport om støtte til grunnutdanning i utviklingsland.

• ERIK LANDET

«Fremdeles er det et veldig stort gap mellom det estimerte behovet for utdanningsstøtte for å nå tusenårsmålene innen 2015 og det som faktisk er tilgjengelig», heter det i rapporten.

Samtidig slås det fast at også utviklingslandene selv må foreta endringer.

«For at utdanningsstøtten (og tilgjengelige nasjonale ressurser) skal bli effektiv, må utviklingslandene foreta grunnleggende reformer. Det er mange betydelige hindere i form av tradisjoner og organisasjonskulturer som er veldig motstandsdyktige mot endring», sier rapporten.

Lokale løsninger. Rapporten peker likevel på at grunnutdanningsstøtten i større grad må tilpasses skreddersydde lokale løsninger.

«Tendensen blant giverlandene har vært å øke støtten for å akselerere progresjonen i grunnutdanningen, gjerne med henvisning til tusenårsmålene. Denne støtten er av og til akkompagnert av maler og planer som har vært skadelig for utviklingen av partnerskap, vært uforenlig med partnernes evner og har noen ganger begrenset programmenes og prosjektenes relevans. Det er derfor nødvendig å vektlegge i større grad lokale behov og evner til gjennomføring», heter det i rapporten, som blant annet anbefaler å la studentene, foreldre og -aller viktigst - lærere få en mer sentral rolle i prosessen.

Olav Kjørven, statssekretær i Utenriksdepartementet.

Foreløpig har ikke bred internasjonal fokus på utdanningsstøtte gitt utviklingslandene flere penger å bruke på skoleelevene, som her i Madagaskar.

FOTO: CAMILLA SOLHEIM

Tre hovedkonklusjoner. Statssekretær i Utenriksdepartementet, Olav Kjørven, vektla tre konklusjoner i rapporten da den ble presentert på et seminar ved Høyskolen i Oslo.

- Selv om mye arbeid er nedlagt i å øke støtten til grunnutdanning i utviklingsland, ser vi at arbeidet foreløpig ikke har ført til større utbetalinger. Vi ser også at det er vanskeligere å skape likestilling i grunn- og videregående utdanning enn det generelt er å få flere barn inn i skole. Samtidig ser vi at donorenes forsøk på å gjøre utdanningen mer effektiv ikke har inkludert lærenes egne synspunkter i stor nok grad eller gitt dem tilstrekkelig videreutdanning, sa Kjørven.

Førsteprioritet. Statssekretæren viste til at utdanning har førsteprioritet for den norske regjeringen og at støtte til utdanning skal økes til 15 prosent av bistandsbudsjettet innen

Det er nødvendig i større grad å vektlegge lokale behov og evner til gjennomføring.

2005.

- Grunnutdanning vil bli gitt spesiell prioritet, men det er samtidig viktig at vi styrker utdanningssystemet på alle plan og på en balansert måte. Samtidig innser vi at Norge ikke kan gjøre jobben alene. Det at 13 nøkkeldonorer sammen har laget denne rapporten er derfor viktig. Når vi er enige om fakta, blir det lettere å sammen ta et skritt videre, sa statssekretær Kjørven.

Bredt samarbeid. Rapporten «Local solutions to global challenges - Toward effective partnership in basic education» er utført på oppdrag for hele 13 giverland, deriblant Norge, og utenriksdepartementet i Nederland har ledet arbeidet. Representanter fra de fire utviklingslandene Bolivia, Burkina Faso, Uganda og Zambia, de to sistnevnte hovedsamarbeidsland for Norge, deltok også med innspill til arbeidsgruppen. De

private firmaene Association of Universities and Colleges of Canada, Goss Gilroy fra Canada og Education for Change fra Storbritannia stod for den praktiske gjennomføringen og utførte feltstudier i de fire utviklingslandene.

Anbefaler prosjektstøtte. Rapporten slår et slag for prosjektstøtte og mener dagens trend med hovedfokus på programstøtte er mangelfull.

«Det er åpenbart at man trenger en mer pragmatisk tilnærming som anerkjenner den positive funksjonen prosjektstøtte har i utviklingen av strategier og tilnærminger og i å nå marginaliserte grupper», fastslår rapporten.

Ifølge forfatterne har ikke den økte programstøtten redusert den administrative byrden for utviklingslandene. Her må giverlandene ta sin del av skylda, fastslår rapporten.

Skoler i Zambia – «en av de største avtaler Norge har inngått»

• GUNNAR ZACHRISEN

LUSAKA (b-a): NORAD gir 427 millioner kroner i økonomisk og faglig bistand til utdanningsdepartementet i Zambia de neste fem årene. Avtalen som ble undertegnet av Norges ambassadør og zambiske myndigheter 2. desember, er en av de største avtalene Norge har inngått for langsiktig bistand.

- Zambia har hatt positive resultater av sin satsing på utdanning de siste årene, spesielt når man tar i betraktning at landet er hardt rammet av hiv/aids epidemien. Mange lærere dør av aids. Sykdommen påvirker også i sterk grad skoledeltakelsen blant barna, sier NORAD-direktør Tove Strand.

FN har som mål at alle barn skal ha tilgang til gratis grunnutdanning innen 2015. Etter at myndighetene i 2002 kunngjorde at grunnut-

danning skulle være gratis, økte andelen barn i grunnskolen med 7 prosent. I 2003 er andelen på rundt 76,5 prosent.

Undertegningen av avtalen om utdannings samarbeid var førstestoff i zambiske aviser 3. desember.

Finansminister Peter Magande sa under undertegningsseremonien at utdanning var en av hjørnesteinene i å redusere fattigdommen i landet, og lovte å arbeide for økte bevilgninger for utdanningssektoren.

Norges ambassadør Halvard Lesteborg sa på sin side at tilliten som er blitt opparbeidet mellom partene gjennom støtte til programmet for grunnutdanning «skyldes effektivt lederskap, kommunikasjon og åpenhet rundt økonomiske disposisjoner innenfor utdanningsdepartementet».

Norges ambassadør Halvard Lesteborg og Zambias finansminister Peter Magande undertegner avtalen.

- Disse faktorene er ingen selvfølge, og det er viktig at det desentraliserte systemet framviser samme nivå på økonomisk integritet og god forvaltning, sa Lesteborg.

De zambiske myndighetene har ansvaret for gjennomføringen av utdanningsprogrammet som Norge

støtter sammen med blant andre Nederland, Irland og Storbritannia. Zambia skal selv stå for 70 prosent av utgiftene til programmet. Den norske støtten skal bidra til økt tilgang og kvalitet i grunnskolen, særlig for jenter, foreldreløse barn og andre utsatte grupper.

Norsk kraftsatsing i Peru

Statseid selskap ønsker fotfeste i voksende marked i Latin-Amerika

Peru har privatisert deler av kraftsektoren i landet. Nå har den norske staten kjøpt seg inn i markedet.

PERU

• ELLEN HOFVANG

I november kjøpte det norske statlige aksjeselskapet SN Power to kraftselskaper i Peru. SN Power eies av Statkraft og Norfund og skal bidra til næringsutvikling i utviklingsland ved å investere i vannkraftanlegg.

- Det er et økende energibehov i Peru. Ved at vi bidrar med kompetanse og kapital for å videreutvikle de to kraftselskapene vil vi være med og forbedre energisituasjonen i Peru, forklarer kommunikasjonsdirektør Trude Måseide i SN Power.

Oppkjøpet representerer 2,5 prosent av Perus samlede energiproduksjon. Peru har privatisert deler av sitt kraftmarked, og selskapene ble kjøpt fra det konkursrammende amerikanske NRG Energy Inc. SN Power ser oppkjøpene som et første skritt for å få fotfeste i et voksende marked i Latin-Amerika.

- Norge har en spesiell kompetanse på vannkraft. I alle prosjekter vi går inn i vurderes utviklingseffekten nøye, understreker Måseide.

Ikke konkurransevidring. Kraftmarkedet i Peru er liberalisert, og de to selskapene har ingen kjøpsavtale med staten slik som er vanlig i en del andre utviklingsland. Kraftverkene skal heller ikke tilbakeføres til staten i løpet av et visst antall år, slik tilfellet er med kraftverkene i Nepal og Laos der SN Power/Statkraft er deleiere. Ved siden av positive ringvirkninger fra energiproduksjon generelt, er dermed skatteinntekter den måten staten i Peru tjener på den norske investeringen. Kraftselskapene skattlegges som andre selskaper med en skattesats på 27 prosent, og betalte om lag 13 millioner kroner i skatt til Peru i 2002. Fem prosent av overskuddet før skatt blir i tillegg fordelt til selskaperne ansatte.

- Samtidig som vi vurderer utviklingssiden er det nødvendig å satse på selskaper som går godt. Vi går inn i lønnsomme prosjekter som er gode både for SN Power og utviklingslandet, og ønsker å levere kraft som er konkurransedyktig i markedet, sier Måseide.

Stort potensial. SN Power går nå inn

SN Power forsikrer at lokalbefolkningen skal tas med på råd når nye utbygginger skal vurderes.

ILLUSTRASJONSFOTO: FREDRIK SCHJANDER

som aktive eiere i Peru-selskapene og vil utvikle dem videre. De to kraftselskapene har vannkraftanlegg fem ulike steder i Peru, med en kapasitet på 90 megawatt (MW). (Til sammenligning er effekten av alle norske kraftinstallasjoner om lag 28 000 MW, red.anm.). I tillegg har de rettigheter knyttet til 9 nye utbygginger med et kraftpotensial på 700 MW, hvorav tre anses som interessante per idag.

- Vi arbeider med sosiale og miljømessige retningslinjer, men har til nå satt IFC (Verdenbankens avdeling for private investeringer, red. anm.) sine retningslinjer som minimumskrav. Grundige miljøkonsekvensanalyser og høringer med lokalbefolkningen er en selvfølge, sier Måseide.

- I Norge har kommunene der det er gjennomført kraftutbygging fått betydelige inntekter. Kan vi vente tilsvarende muligheter for lokalsamfunn i for eksempel Peru?

- Vi skal bidra positivt til lokalsamfunnet og er i ferd med å se på ulike tiltak på den sosiale siden, blant annet vurderer vi samarbeid med ikke-statlige organisasjoner og andre aktører.

Lønnsomhet. Per Emil Lindøe, administrerende direktør i Norfund, understreker at det nettopp er gjennom lønnsomme investeringer SN Power og Norfund kan bidra til utvikling.

Dette sedimenteringsanlegget renser elvevannet før det tar veien inn i turbinene.

FOTO: SN POWER

Oppkjøpet representerer 2,5 prosent av Perus samlede energiproduksjon.

Trude Måseide, kommunikasjonsdirektør i SN Power.

Per Emil Lindøe, administrerende direktør i Norfund

- Investeringen i Peru bidrar med en positiv kapitalstrøm tilbake til selskapet og gir dermed muligheter for nye investeringer i Peru og i andre utviklingsland, sier han.

Norfund er etablert for å bidra med risikokapital for investeringer i utviklingsland. For investeringer i vannkraftsektoren har de valgt å gå veien om det norske aksjeselskapet SN Power som de eier sammen med Statkraft.

- Disse investeringene er kapitalkrevende, og ved et samarbeid med andre aktører kan vi få til langt mer. Dette er en glimrende måte å samarbeide med bedrifter på, sier Lindøe.

- Norfund hadde ikke hatt mulighet til å drive aktivt eierskap her uten samarbeidet med Statkraft, som har både stor teknisk kompetanse og erfaringer fra vannprosjekter internasjonalt, understreker han.

Mer til MUL? - I evalueringen av Norfund fra tidligere i år påpekes det at en større del av fondets kapital må investeres i de minst utviklede landene (MUL). SN Power tar over Statkrafts portefølje i Nepal og Laos, men har så langt kun gjort egne investeringer i Peru og Sri Lanka, som er mellominntektsland. Man vurderer Chile som ligger helt i øvre sjikt blant utviklingslandene. Er vannkraftinvesteringene forenlig med fokuset på MUL?

- Cirka en tredel av porteføljen til Norfund er prosjekter i MUL. Det er høyere en noen annen tilsvarende organisasjon. I Bangladesh har Telenors investeringer gitt staten store inntekter. Det er ingenting som tilsier at dette ikke også skal skje i andre MUL-land. Kraftsektoren er i denne sammenheng intet unntak, avslutter Lindøe.

Global konvensjon mot korrupsjon

FN åpnet 9. desember for at stater kan undertegne en konvensjon om korrupsjon. Det skjedde i forbindelse med den store FN-konferansen om korrupsjon i Mérida, Mexico 9-11. desember 2003.

- En milepæl i arbeidet med å bekjempe korrupsjon nasjonalt og internasjonalt, sier Jan Borgen, generalsekretær i antikorrupsjonsselskapet Transparency International.

- Konvensjonen er det første globale instrumentet på området. På noen områder går det lenger enn eksisterende, regionale avtaler, sier han.

TI-talsmannen viser til at den nye konvensjonen har bestemmelser om tiltak for forebygging i offentlig sektor - som vilkår for offentlige anskaffelser, for rekruttering og ansettelse av offentlige tjenstemenn og offentlighet i forvaltningen; og i privat sektor - som plikten for banker til å melde/rapportere mistenkelige transaksjoner.

- Et av de viktigste punktene gjelder bestemmelsene om at penger stjålet fra statskassen og overført til utlandet av korrupte ledere, som Abacha, Taylor, Mobutu, Fujimori, Bhutto og Suharto, kan kreves tilbake av landene de ble stjålet fra, sier Borgen.

Det er første gang man i en internasjonal avtale i detalj knesetter prinsippet om internasjonal samarbeid for tilbakeføring av stjålne formuer.

Transparency International er skuffet over at USA aktivt har motarbeidet viktige bestemmelser for å overvåke konvensjonens gjennomføring i de enkelte land. Konvensjonen trer i kraft 3 måneder etter at den er ratifisert av 30 stater.

For teksten til UN Convention against Corruption, gå til: www.unodc.org/unodc/en/convention_corruption_merida.html

Økonomisk bistand til Kenya

Internasjonale givere har lovet Kenya 4,1 milliarder dollar i støtte til økonomisk gjenoppbygging for perioden 2004-2006. Mer enn 90 prosent av beløpet går til staten i form av utviklings- og budsjettstøtte, mens det resterende blir kanalisert gjennom ulike bistandsorganisasjoner.

I tillegg vil det på slutten av året 2003 bli utbetalt ytterligere 50 millioner dollar og 40 millioner euro. Av dette vil 60 prosent være gavebistand og 40 prosent lån. Løftene om økonomisk støtte kom på den første internasjonale giverkonferanse for Kenya på syv år.

Det internasjonale pengefondet (IMF) vedtok nylig å yte et lån til Kenya på 250 millioner dollar, etter en 3-årsperiode uten støtte bl.a. på grunn av bekymring for korrupsjon.

Eks-president Aleman fikk 20 år

Kan bli vendepunkt i Nicaraguas anti-korrupsjonskamp

MANAGUA/OSLO (b-a): I halvannet år har Nicaragua kjempet for å komme korrupsjonen i landet til livs. Den foreløpige kronen på verket er dommen mot eks-president Arnoldo Aleman. President Enrique Bolanós hyller dommen og mener Nicaragua «er et nytt land».

• ULRISKE MOUSTGAARD
OG ERIK LANDET

NICARAGUA

Under ekstrem overvåkning fra pressen kulminerte halvannet års innbitt kamp mot den omfattende korrupsjonen i Nicaragua nylig med dommen mot eks-president Arnoldo Aleman. Etter 15 måneder med rettsmøter, over 150.000 fremlagte rettsdokumenter samt et utall utskrifter fra pengeoverførslor og signerte brev fra Nicaragua, Panama, USA og andre land, endte korrupsjonssaken mot Aleman med en dom på 20 års fengsel.

I Nicaragua – som av Transparency International i år ble utropt til Mellom-Amerikas nest mest korrupte land – stod Aleman tiltalt for å ha misbrukt offentlige midler og kanalisert mer enn 700 millioner offentlige kroner inn i sitt eget partis valgkamp.

Trues på livet. Dermed er saken mot ham også kronen på verket i anti-korrupsjonskampen den nyliberale president og Alemans partifelle, Enrique Bolanós, sverget å utkjempe da han kom til makten i november 2002. En kamp som er et ledd i en lengre demokratiseringsprosess i landet.

Men kampen er ikke lett. Nesten hele Bolanós parti har vendt ryggen til presidenten og hans reformer av blant annet rettsvesenet, som både er dypt politisert og korrupt, etter at Aleman ble siktet. Og i Procuraduría General de la República – Nicaraguas svar på riksadvokaten – som har etterforsket saken, samlet beviser og hadde rollen som aktor, ble advokatene med jevne mellomrom drapstruet, forfulgt og massivt motarbeidet av Aleman-lojale embetsmenn i departementer og andre offentlige institusjoner.

Sinte demonstranter protesterte utenfor rettslokalet da dommen falt, og politiet brukte tåregass for å spre demonstrantene.

Viktig signal. Aldri tidligere er en tidligere nicaraguansk president idømt fengselsstraff, og dommen mot Aleman, som var president fra 1997 til 2002, er derfor et viktig signal om at Nicaragua nå tar et oppgjør med egen historie.

– Nicaraguas befolkning har fått et nytt land. Når man fanger en stor fisk, gir det landet store forhåpninger for fremtiden. Rom ble ikke bygget på én dag, men vi har satt en ny standard for utviklingen i landet, var president Bolanós reaksjon på dommen.

Tidligere president i Nicaragua, **Arnoldo Aleman**, er dømt til 20 års fengselsstraff for hvitvasking og bedrageri av over 700 millioner kroner.

FOTO: SCANPIX/JUAN PABLO ARAGON

Bolanós var tidligere Alemans visepresident, men hevder eks-presidentens korrupsjon først kom for en dag etter at han selv ble president.

Aleman har allerede anket, men hvis dommen blir stående er det mye som tyder på at den vil bli sonet på Alemans luksuriøse ranch El Chile, sør for Managua. Den 57 år gamle eks-presidenten er nemlig diagnostisert med diabetes, høyt blodtrykk og hjerteproblemer, noe som kan medføre at han slipper å sitte i fengsel. President Bolanós tviler imidlertid på at Aleman virkelig er så syk og går inn for nye medisinske undersøkelser.

– Vi betviler at han trenger et så stort fengsel, sa Bolanós og refererte til ranchen.

– Hvis han virkelig er så syk, burde han bli innlagt på sykehus, fortsatte presidenten.

Norsk initiativ. Det nåværende Procuraduría General de la República er et konkret resultat av forskjellige giverlands støtte til kampen mot korrupsjon. I mai 2002, kort tid etter at Aleman ble siktet, ble det på Norges initiativ etablert et antikorrupsjonsfond for å gi økonomisk støtte til den nye presidentens kamp. Åtte bilaterale givere og UNDP investerte i fondet, som i dag er på i overkant av 4 millioner kroner.

Med hjelp fra fondet kunne Procuraduría General de la República etablere en spesiell etterforskningsenhet til bekjempelse av statlig korrupsjon, hvor det i dag er ansatt 11

advokater samt andre eksperter på antikorrupsjon.

Resultatet er til nå 42 rettssaker. Den mest kjente er selvsagt saken mot Aleman og andre ledende figurer. I tillegg er en rekke andre saker under etterforskning – hvor mange, vil man ikke ut med. Men bare til nå i 2003 har Procuraduría mottatt rundt 300 henvendelser om å etterforske konkrete saker.

Skyhøye politikerlønninger. Men selv om arbeidet skrider frem, er det fremdeles lenge til Nicaragua kan plassere seg på en bedre del av Transparency Internationals globale korrupsjonsbarometer. Det mener Mauricio Zuñiga Garcia, leder av organisasjonen Instituto Para el Desarrollo de la Democracia (IPADE) i Nicaragua.

– Bolaños kamp er viktig fordi den viser at det er politisk vilje til å gjøre noe. Men problemet er jo at korrupsjonen ikke forsvinner ved å fange et par store fisk. Det stikker langt dypere, fordi det i virkeligheten handler om ulikhet i samfunnet. Nicaragua er et land hvor halvparten av befolkningen lever under fattigdomsgrensen, altså at de har 1-2 dollar om dagen å leve for. Vi har en politisk maktelite med et lønnsnivå som man knapt finner maken til andre steder. Samtidig er det heller ikke likhet for loven. Folk opplever at det eksisterer én lov for noen og én lov for andre, fordi rettsystemet er korrupt og politisert, sier Mauricio Zuñiga Garcia.

President Bolanós tjener selv i overkant av 1,6 millioner kroner i året. Nesten halvparten av beløpet er pensjon fra hans tid som visepresident, ifølge nicaraguansk presse.

Langsiktig perspektiv. Nylig ble Aleman sluppet fri fra sin luksusfengselscelle og plassert i husarrest. Dommeren henviste til at helsen til den tidligere presidenten var for dårlig til å sitte i fengsel. Andre mener han ble sluppet fri etter en politisk hestehandel mellom Aleman-tro liberale og sandinistene i nasjonalforsamlingen.

I dag er et av de største problemene i rettsystemet at dommerne er politisk valgt. Derfor har giverlandene bak antikorrupsjonsfondet sendt kraftige signaler til Nicaragua om at det er nødvendig å avpolitiserer rettsapparatet. På den norske ambassaden i Nicaragua, som administrerer fondet, understreker ambassadør Idar Johansen at det er viktig å se Nicaraguas kamp mot korrupsjon i et langsiktig perspektiv.

– Nicaraguas situasjon tatt i betraktning, synes jeg at det er positivt at det skjer så mye på kun halvannet år. Nå er temaet satt på dagsordenen på en helt annen måte enn tidligere og vi ser en ny bevissthet om viktigheten av å bekjempe fattigdom, sier ambassadør Johansen.

Ulrikke Moustgaard er dansk frilansjournalist. Hun besøkte nylig Nicaragua.

«UNG i en urettferdig verden»

Bistandsaktuelt's tema-avis for 10. klasse og videregående skole kan bestilles i klassesett fra adr-ba@norad.no eller 22 24 20 71. Gratis forsendelse.

Chiluba på tiltalebenken

Beskyldes for å ha misbrukt over 300 millioner kroner fra statskassa

LUSAKA (b-a): I 1991 var Frederick Chiluba fagforeningslederen som skulle lede Zambia inn i en ny æra av flerpartidemokrati og sunn økonomisk styring. Men applausen stilnet gradvis, og knapt noen sørget da han gikk av ti år etter. I disse dager sitter eks-presidenten på tiltalebenken mistenkt for omfattende korrupsjon.

Zambias president **Levy Mwanawasa** har høstet internasjonal anerkjennelse for sitt oppgjør med partikollegaen og eks-presidenten Chiluba. Men den virkelige testen på hans vilje til demokratisering og åpenhet vil stå rundt grunnlovsreformen, mener observatører.

FOTO: SCANPIX/AP/SALIM HENRY

ZAMBIA

• I ZAMBIA:
GUNNAR ZACHRISEN

9. desember startet den historiske rettssaken i Lusaka. Ifølge nyhetsbyråene er det første gang en afrikansk statsleder møter i en rettssal tiltalt for korrupsjon. Tiltalen mot Chiluba er fordelt på to saker, hvor eks-presidenten beskyldes for å ha svindlet til seg og misbrukt tilsammen mer enn 300 millioner kroner fra den slunkne zambiske statskassa.

Ifølge påtalemyndigheten har den tidligere busskonduktøren, som ledet en flerpartiallianse til seier ved valget i 1991, hatt lange fingre nede i det statlige grøtfatet i det norske hovedsamarbeidslandet Zambia. Men han har også hatt god hjelp fra en rekke andre sentrale politikere og toppbyråkrater. Sentralt i tiltalen står en konto i Zambia National Commercial Banks London-avdeling som skulle ha vært ment til bruk for landets etterretningstjeneste, men som påtalemyndigheten mener har fungert som en slags privat forbrukskonto for Chiluba og hans nærmeste allierte. Den tidligere etterretningssjefen Xavier Chungu var en sentral mann i dette nettverket.

Britisk advokathjelp. Det hevdes i tiltalen at et investeringsselskap i Storbritannia – med assistanse fra to britiske advokatfirmaer – flyttet penger til en rekke ulike konti, investeringsfond og verdipapirer. Dessuten ble betydelige beløp brukt på «kjøp av politisk støtte», samt til betaling direkte til medlemmer av Chilubas familie. Blant annet skal datteren Helen ha mottatt 92.000 dollar fra etterretningskontoen i London.

Selv benekter eks-presidenten at han har stjålet en eneste kwacha, og sier at kontoen ble brukt til å finansiere ulike viktige zambiske operasjoner i utlandet. Han ser hele saken som en «heksejakt» og politisk prosess igangsatt av sin etterfølger, president Levy Mwanawasa.

Samme parti. Det særegne med saken er at både den sittende presidenten, som har vært helt sentral i å fremme saken mot Chiluba, og eks-presidenten kommer fra ett og samme parti – Movement for Multiparty Democracy. Etter at Chiluba ble nektet å endre landets grunnlov, slik at han kunne stille til presidentvalg for en tredje periode i 2001, utpekte han tidligere visepresident Levy Mwanawasa som sin etterfølger. Advokaten Mwanawasa vant valget med knapp margin senere samme år. Den nye presidenten overrasket alle da han relativt tidlig i sin periode ga grønt lys til etterforskning av påståtte økonomiske misligheter under Chiluba-perioden og ba parlamentet heve forgjengerens president-immunitet. Dette ble etter hvert godtatt av parlamentet og senere bekreftet av Høyesterett.

Genuin vilje? Det er likevel ulike meninger om Mwanawasas felttog mot sin forgjenger og hans medhjelpere innebærer en genuin vilje til å rydde opp i landets korrupsjonskultur eller om det bare er en ren og skjær maktkamp mellom to fraksjoner av regjeringspartiet MMD.

– Det er vår oppfatning at presidenten har en genuin interesse i å bekjempe korrupsjonen i landet, og han har vist dette gjennom en del grep han har tatt, for eksempel ved å sparke folk med høye stillinger i regjering og forvaltning. Dette er den vanlige oppfatningen blant bistandsgiverne i Zambia og jeg har også inntrykk av at han nyter stor

Tidligere president **Frederick Chiluba** presser fram et forsiktig smil i det han ankommer rettslokalet i Lusaka 9. desember

FOTO: SCANPIX/REUTERS/SALIM HENRY

støtte i befolkningen for sin kamp mot korrupsjon, sier Norges ambassadør Halvard Lesteberg.

Storbritannias ambassadør Tim David er også svært positiv og sier til BBC at den zambiske regjeringens kampanje mot korrupsjon har vært «en fryd å oppleve».

Populær sak. Men ikke-statlige organisasjoner og uavhengige observatører er langt mer avmålte i sine karakteristikk.

– Dette er først og fremst et ledd i en maktkamp mellom den nåværende og den forrige presidenten, sier Chileshe Mulenga som er direktør ved Institutt for økonomi og samfunnsfag ved Universitetet i Zambia.

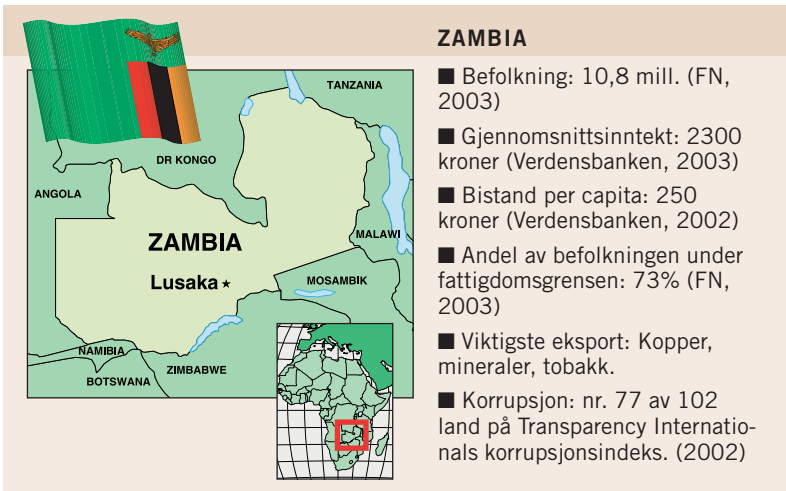
Han viser til at da Mwanawasa tok over som president var Chiluba fortsatt partileder og hadde et sterkt grep om partiet. Ved valget hadde Mwanawasa bare fått omlag 28 prosent av stemmene – og en rekke observatører satte alvorlige spørsmåls-

tegn ved valgets legitimitet i en rekke distrikter.

– Den nye presidenten sto veldig svakt. Derfor valgte han seg en sak som var populær både i befolkningen og blant bistandsgiverne – for å styrke sin posisjon. Men i ettertid er dette først og fremst en kampanje som har hatt suksess i forhold til bistandsgiverne. I lokalbefolkningen er det ingen som tror på ham lenger, sier Mulenga.

Instituttetsjefen og andre viser til at den nye presidenten har mistet troverdighet gjennom det enkelte oppfatter som en forskjellsbehandling av sine egne og Chilubas støttepillere. Det er også framkommet påstander i pressen om at han selv – i sin periode som visepresident – skal ha skaffet seg en offentlig eiendom til svært lav pris. Mens enkelte ser dette som bevis på korrupsjon, påpeker en kilde i landets Anti-Corruption Commission at landets eiendomsregistre og -lovgivning er svært

Sentralt i saken står en konto i en bank i London disponert av landets etterretningstjeneste

uklar og at det alltid vil være vanskelig å bevise at det er gjort noe ulovlig i slike saker.

Vide fullmakter. Andre observatører påpeker det unike og positive i at en afrikansk president iverksetter en prosess som også inkluderer folk i hans eget parti. Både visepresidenten, utenriksministeren og finansministeren har måttet finne seg nye

jobber etter at de har fått korrupsjonsmistanker rettet mot seg.

Men det store flertallet av befolkningen, som har en inntekt på under syv kroner om dagen, vil ikke bare se på at noen skifter plass i maktens korridorer. De er utålmodige etter å se at noen av «de store fete kattene» – med Chiluba i spissen – faktisk får sine dommer, og at pengene de har blitt snytt for faktisk be-

Krav om redusert presidentmakt

Presidentens enorme makt, skjev maktbalanse og svake institusjoner er viktige årsaker til ukulturen som har rådet i Zambias politiske liv, mener ulike observatører innenfor landets organisasjonsliv.

Et krav om omfattende reformer i grunnloven har støtte fra både kirken, advokater, uavhengig presse og en rekke organisasjoner.

Krever reformer. – Det er på høy tid å få til vidtfnende konstitusjonelle reformer, der hovedpunktet må være å redusere presidentens makt. I dag er det en slik prosess for grunnlovsreformer på gang i Zambia, men

den er styrt av regjeringen, og den har foreløpig ikke vist noen vilje til å rokke ved presidentens enorme makt, sier direktør ved Institutt for økonomi og samfunnsfag ved Universitetet i Zambia Chileshe Mulenga.

Han mener at regjeringspartiet MMD, både under Chiluba og Mwanawasa, har gjort alvorlige feil ved at man tviholder på et sterkt presidentembete – uten å bygge opp supplerende sterke statsinstitusjoner.

«Pick and choose». Kirken, landets advokatforening, Transparency International og en rekke ikke-statlige organisasjoner har presset på for at

”

Regjeringen har foreløpig ikke vist noen vilje til å rokke ved presidentens enorme makt.

Chileshe Mulenga, direktør ved Institutt for samfunnsfag ved Universitetet i Zambia.

”

Presidenten har altfor stor personlig råderett over statens penger.

Dr. Alfred Chanda, Transparency International.

tales tilbake. Om det faktisk skjer gjenstår å se, selv om statens spesialenhet for korrupsjonsetterforskning har over 200 tiltalepunkter. Flere observatører Bistandsaktuelt har snakket med i Lusaka understreker at den zambiske forfatningen gir presidenten så store fullmakter at det kan bli vanskelig å bevise at han faktisk har brutt zambisk lov.

forslag til grunnlovsendringer skal behandles av en en grunnlovsgivende forsamling, noe regjeringen har motsatt seg. Regjeringen har imidlertid foreløpig fastholdt at det er presidenten – og ingen andre – som skal kunne velge hvilke forslag som skal framlegges for nasjonalforsamlingen. Den mener også at det brede samfunnsengasjementet i saken er ivaretatt gjennom at grunnlovsreformene har vært ute til høring hos en rekke instanser, også blant ikke-statlige organisasjoner.

På vei mot ett-partistat. Samtidig som aktører i det sivile samfunnet er svært kritiske til hvordan regjeringen håndterer grunnlovsreformen, er det også en økende kritikk av tendensene til at den sittende presidenten monopoliserer det politiske liv.

– Vi er på igjen vei mot en ett-partistat, advarer flere observatører og representanter for det sivile samfunnet.

– Etter valget var det en mindretallsregjering i Zambia. Men siden den gang har regjeringen «kjøpt opp» en rekke opposisjonspolitikere. Flere av opposisjonens ledende politikere i parlamentet har gått inn i regjeringen eller skiftet side, sier Lameck Simwanza i organisasjonen Women for Change.

– Dette er bare mulig på grunn av fattigdommen i landet. Folk vil ha store biler, og de godtar derfor å være «The Master's Voice», kommenterer talskvinne for paraplyorganisasjonen NGOCC Evarine Mooya.

Det er arrangert suppleringsvalg i en rekke kretser der regjeringspartiet – til dels meget overraskende – har sikret seg valgseier. Som følge av dette har regjeringspartiet igjen opparbeidet seg et komfortabelt flertall i nasjonalforsamlingen. I den uavhengige avisen The Post er regjeringspartiet kritisert for å kanalisere utviklingsprogrammer til områder med suppleringsvalg, benytte statlige kjøretøyer, gi verdifulle gaver til lokale høvdinge og å dele ut matvarer til lokalbefolkningen i bytte mot stemmer.

Røtter til Kaundas stat. Universitetsprofessor Chileshe Mulenga mener at dagens korrupsjonskultur har røtter tilbake til landsfaderen Kenneth Kaundas ett-partistat

– Ett-partistaten var en katastrofe for demokrati, åpenhet og økonomisk styring. Presidenten hadde svært vide fullmakter, som fortsatt består. Alle avgjørelser var avhengige av om presidenten var enig. Noen reell maktbalanse eller virkelige kontrollfunksjoner ble ikke utviklet. Ved tilbakekomsten til flerpartisystemet må vi derfor slåss for å finne tilbake til en mer sunn politisk kultur, sier Mulenga.

Alarmerende tørke i Somalia

Fire år med lite regn har kastet Somalia ut i den verste tørken på 100 år, melder Norsk Folkehjelp fra Somalia. Utenriksdepartementet har nylig bevilget tre millioner kroner til Norsk Folkehjelp til nødhjelp i Somalia.

Gjennom lang tid har den høytliggende Sool-regionen i nord vært sterkest berørt av tørken. Her er lokalbefolkningen i hovedsak nomader, og er helt avhengig av kameler og geiter for å overleve. Nomadene forflytter både seg selv og dyra sine etter hvor de kan finne vann og beite. Nå er situasjonen alarmerende.

Norsk Folkehjelp har fått ubekreftede meldinger fra Sool-regionen om de første dødsfallene. Fra sykehuset i Los Anod rapporteres det at pasientene er svake og lider av underernæring. Husdyrene dør fordi beiteområder har tørket ut. Regntiden, som vanligvis varer fra oktober til desember, har uteblitt og brøner har tørket inn. De få borehullene i regionen opererer døgnet rundt og klarer ikke dekke etterspørselen. Prisen på vann har steget med 600 prosent, noe som fører til at nomadene i området ikke har råd til å betale.

Nytt KN-kontor i Zambia

Kirkens Nødhjelp har åpnet et nytt landkontor i Zambias hovedstad Lusaka. Kontoret ledes av stedlig representant Jan-Egil Mosand.

Kirkens Nødhjelp i Zambia samarbeider med myndigheter, nasjonale organisasjoner og lokalsamfunnet for utvikling i utdanningssektoren og i det sivile samfunn. – Vår oppgave er å heve stemmen til de svakeste og fattigste i Zambia og støtte deres grunnleggende rett til utdanning, sier Mosand.

KN har så langt i år bevilget oppimot fjorten millioner kroner til arbeidet i Zambia.

Øker sin innsats i Kongo

Flyktningerådet øker innsatsen i Den demokratiske republikken Kongo og oppretter to nye kontorer. Det nye feltkontoret i Beni i provinsen Nord-Kivu er allerede åpnet, mens det nye kontoret i hovedstaden Kinshasa åpner i januar 2004.

– Til tross for store politiske motsetninger og krigshandlinger, har vi sett en rekke positive trekk ved den politiske utviklingen i landet den siste tiden. Fredsstyrkene fra FN har bidratt til å stabilisere situasjonen, sier generalsekretær Raymond Johansen i Flyktningerådet. Han minner samtidig om at Kongo nå er inne i en kritisk periode, og at det krigsherjede landet trenger økt hjelp utenfra for å få til en fredelig og langsiktig løsning på landets problemer.

NORSK BISTAND

- Zambia har vært hovedsamarbeidsland for norsk bistand gjennom om lag 30 år. Landet har gjennom årene mottatt flere milliarder kroner i norsk bistand.
- Total norsk bistand var i 2002 omlag 225 millioner kroner
- Omlag 11 prosent av norsk bistand til Zambia gikk i 2003 til tiltak for å styrke «godt styresett».
- Norge bidrar med støtte til arbeid mot korrupsjon gjennom bidrag til Transparency Internationals Zambia-avdeling, landets Anti-korrupsjonskommissjon og en egen statlig etterforskningsenhet for korrupsjon. Det største enkeltbidraget innenfor «godt styresett» er støtten til landets Riksrevisjon.
- Også menneskerettighetsorganisasjoner og mediesektoren mottar norsk støtte.

PRESIDENTMAKTEN

- Zambias konstitusjon fastslår at all utøvende makt er samlet i hendene på presidenten som velges ved direkte valg hvert femte år.
- Presidenten er regjeringssjef og øverste kommandant over landets væpnede styrker.
- Presidenten utpeker blant andre: Leder av Høyesterett, dommere i Høyesterett og underliggende rettsinstans (High Court), åtte medlemmer av Parlamentet, statsadvokaten og leder av Riksrevisjonen, samt leder og medlemmer av den nasjonale valgkommissjon. Dessuten utpeker han til høyere stillinger innenfor politi og militære styrker, samt medlemmer av Anti-korrupsjonskommissjonen og Kommisjonen for narkotikabekjempelse. På samme måte har han makt til å avsette eller suspendere de fleste av de han har utpekt.
- Presidenten utpeker ministre og viseministre blant medlemmer av nasjonalforsamlingen uten nærmere begrunnelse. Han utpeker også departementsråder. Det stilles ikke krav om formelle kvalifikasjoner.
- Presidenten har makt til å oppløse nasjonalforsamlingen, han kan gi utsettelse på straff eller benåde forbrytere, forhandle og undertegne internasjonale avtaler, utpeke ambassadører og diplomatiske representanter. Han har også makt til å undertegne lover, utstede kunngjøringer og framlegge lovforslag.
- Presidenten utøver også en effektiv kontroll med statskassen, siden nasjonalforsamlingens rolle i budsjettprosessen er sterkt begrenset.
- Presidenten har immunitet mot strafferettslig forfølgelse for handlinger begått under hans periode. Immuniteten består også etter at perioden er utløpt, men kan heves etter vedtak i nasjonalforsamlingen.
- Konstitusjonen åpner for at nasjonalforsamlingen reiser riksrett-tiltale mot presidenten ved overtredelser av grunnloven eller grovt misbruk av embetet.

Kilde: Transparency International, Zambia – 2002.

Gasserne strømmer til «Jeg elsker Madagaskar»

Den nye presidentens parti gjorde nesten rent bord ved lokalvalget

ANTANANARIVO (b-a): Presidentens nystiftede parti «Jeg elsker Madagaskar» er blitt allemannseie i landet. Under lokalvalget nylig stilte partiet kandidater i 1439 av 1513 kommuner. Alle vil være med på den politiske stemningsbølgen som sveiper over øya.

MADAGASKAR

• PÅ MADAGASKAR:

CAMILLA SOLHEIM (TEKST OG FOTO)

Sprakende megafoner, høy musikk, veivende flagg og jublende partitilhengere gjør at torget i Mandoto er fullt av mennesker denne dagen. Det er markedsdag og valgkampen er kommet til byen. Midt i menneskemengden deler 17-åringen Felanarivo Razafindraibe ivrig ut penner med den blå og grønne TIM-logoen (Tiako i Madagasikara).

- Den nye presidenten er fantastisk og utgjør en forskjell. Folk her er stort sett bønder, og presidenten gjør ting som gjør livet deres bedre. Han løser problemene deres, sier Felanarivo Razafindraibe som synes det er morsomt å være med på valgkampen.

Skepsis. Et av president Marc Ravalomananas høyest prioriterte områder er utbedring av veinettet i det store landet. Fra Antsirabe, gjennom Mandoto og ned til Mianrivazo skinner den hvite midtstripa på den nye asfalten. Men der er det slutt. Asfalten fra Mianrivazo og videre sørover er formelig spist opp.

Bønnebonden Benjamin, som ikke vil oppgi etternavnet sitt, er skeptisk til den nye presidentens løfter.

- Han har sagt at denne veien skal bli ordnet neste år. Generelt er vel Ravalomanana en god mann, men det går jo knapt an å bli verre enn han som var. I tillegg har han jo akkurat begynt i jobben, så jeg vil vente og se før jeg feller en endelig dom. De fleste her i byen vil stemme på TIM-kandidaten, hvis ikke vil det skape problemer i forhold til sentralt hold, sier Benjamin som håper at veibyggingen til neste år vil skape flere arbeidsplasser i Mianrivazo.

- Da den forrige veien ble bygd, så var det bare folk fra Antananarivo og Antsirabe som fikk arbeid.

Barna er framtida. Etter tre timers kjøring i 20 kilometer i timen treffer vi trebarnsmoren Harilaho Ravololona (28) som sitter ved veikanten i landsbyen Ambatolahy der hun sel-

Moro med valgkamp.

ger dagens grøde; kassava, peanøtter og ris. Den dårlige veien fører til relativt lite trafikk - og dermed lite salg, men hun håper på bedre tider neste år da den nye veien kommer.

- Jeg stemmer på TIM. Egentlig bryr jeg meg ikke spesielt mye om bedre vei, men jeg håper at jeg skal få mulighet til å tjene litt mer enn jeg gjør i dag, slik at framtida til barna mine sikres. Barna er mitt håp, jeg ønsker at de skal få ta utdanning og holde seg friske, sier Harilaho Ravololona.

Nytt parti. Da forretningsmannen og borgermesteren i Antananarivo, Marc Ravalomanana, stilte som presidentkandidat høsten 2001 var han ikke medlem av noe politisk parti. I forkant av valget på ny nasjonalfor- samling i desember i fjor stiftet den nye presidenten partiet Tiako i Madagasikara - TIM - som betyr «Jeg elsker Madagaskar». De grønne og blå partifargene er til forveksling lik fargene til logoen til Ravalomananas forretningsimperium TIKO - som produserer meieriprodukter, matolje, mineralvann og andre nærings-

midler. Allerede etter ett år har partiet slått rot over store deler av Madagaskar. TIM stilte kandidater i de fleste valgdistriktene i lokalvalget i november, og med unntak av et par byer, så gjorde TIM-kandidatene stort sett rent bord.

Godt likt. Journalist Simon Randrialala i avisen Midi Madagasikara mener utfallet av valget kan forklares på to måter.

- I utgangspunktet så kan man jo stemme på hvem man vil, men det er ikke lenge siden den politiske krisen, så mange bruker nok stemmeseddelen for å vise at de støtter den nye presidenten. I tillegg er de lokale TIM-kandidatene høyt respekterte mennesker og godt kjent i kommunene, sier Randrialala som mener at det i dag ikke finnes en reell opposisjon til TIM.

- Det er få som er uenig i den politiske linjen presidenten har valgt, forteller journalisten.

Til og med representantene for opposisjonspartiet AREMA, som den tidligere presidenten Didier Ratsiraka ledet, stemte i senatet for forslag

fra den nye presidenten. - Det er veldig få som er uenig i at Madagaskar nå beveger seg bort fra sosialisme,

MADAGASKAR:

- Hovedstad: Antananarivo
- Befolkning: Cirka 17,4 millioner innbyggere. (FN, 2003)
- Areal: 587 041 km²
- Språk: Gassisk, fransk
- Gjennomsnittlig inntekt: 260 USD (Verdensbanken, 2001)
- Styreform: Republikk.

■ Den nye presidenten Marc Ravalomanana ble tatt i ed i fjor sommer etter et halvt års uroligheter etter presidentvalget høsten 2001, hvor den tidligere presidenten Didier Ratsiraka, flyktet i eksil til Frankrike i juli 2002. Etter flere tiårs vanstyre var landet nærmest kjørt i grøfta, eksporten kollapset, helsesituasjonen var kritisk, analfabetismen økte og arbeidsløsheten eksploderte.

Madagaskar»

FOTO CAMILLA SOLHEIM

de aller fleste er glad for liberalisme og markedstilpasning, sier han.

Men Randrimalala mener at stemningen fort kan snu igjen, dersom den nye presidenten ikke holder hva han lover.

- Folket på Madagaskar har tre ganger det siste tiåret valgt nye presidenter. Hver gang er det blitt gjort

store lovnader om å bedre vanlige folks liv, og hver gang har folk blitt skuffet. Selv om Ravalomanana bare har sittet halvannet år, så er det noen som allerede er skuffet over ham, for eksempel så er prisen på bensin fortsatt høy og folk spør om hvor er utviklingen som presidenten lovte?

Fornøyd. I dag lever mer enn 70 prosent av befolkningen i fattigdom, og gjennom satsing på skole, veibygging, helse, distriktsutvikling og sikkerhet skal dette tallet reduseres.

Bouhri Sanhouidi,
UNDPs stedlige representant

FNs utviklingsprogram, UNDP, er svært positiv til den nye regjeringen og deres nye fattigdomsstrategi.

- Regjeringen har lagt fram en plan som vi er svært fornøyd med, og dersom de klarer å gjennomføre den, så er muligheten for store endringer i landet tilstede, sier UNDPs stedlige representant Bouhri Sanhouidi.

- Det var en politisk krise her for halvannet år siden. Har partene klart å forsone seg?

- Vi må være svært forsiktig med å bruke ordet forsoning, konflikten her var noe helt annet enn man har sett andre steder. Det ble aldri borgerkrig, men det var uroligheter i et halvt års tid. I andre land ser man at slike konflikter kan vare i 15-20-30 år. Vi må la Madagaskar gå i sitt eget tempo, og vi ser at de er villig til å gå den rette veien, men det vil ta litt tid, sier Sanhouidi.

Han mener det vil ta tid, ikke fordi den politiske ledelsen ikke vil, men fordi det gamle systemet fortsatt eksisterer.

- Utfordringen er å få de nye ideene til å filtreres nedover i systemet. Byråkratene og administrasjonen er jo fortsatt den samme gamle, og det tar tid å installere en ny kultur og en ny mentalitet. Det skjer ikke over natten. Men jeg er optimistisk, sier Sanhouidi.

UNDP-representanten har stor tro på Marc Ravalomanana, som han mener både har nyttige erfaringer og en visjon.

- Og Madagaskar er heldig at han har penger fra før, og at han ikke som mange andre afrikanske ledere kom til makten med tomme lommer. Hvis lomma er tom, så bruker mange presidenttida på å fylle den før de kan gjøre noe annet, sier Sanhouidi.

TIKO-konsernets reklameplakater har samme farger som logoen til presidentens parti TIM.

Liten makt i distriktene

MORONDAVA (b-a): Nelly Dublois har vært ordfører i den sandete kystbyen Morondava de siste fire årene. I år stilte hun til gjenvalg som eneste kvinne og eneste uavhengige kandidat. Hun tapte valget mot den lokale TIM-kandidaten.

- Det største problemet her er at vi ikke har en molo for å ta av for havet, sier Dublois, som avviser at hun er politiker.

- Jeg er bare en innbygger som ønsker å gjøre noe godt for området jeg bor i, sier hun.

Den politiske krisen rammet Morondava hardt mens Dublois var ordfører.

- Økonomien kollapset omtrent. Det har nesten ikke vært noen turister her de siste årene, noe som førte til at flere hotell måtte stenge. På grunn av drivstoffmangel måtte flere fiskefabrikker legge ned, og arbeidsledigheten har steget kraftig. Den politiske krisen skapte mange problemer, både sosialt, politisk og økonomisk, sier Dublois.

- Endring kun i byene. - Er den nye presidenten bra for landet?

- Det er et delikat spørsmål, og vanskelig å svare på. Du må nesten se med dine egne øyne, og gjøre det opp din egen mening.

- Har det skjedd store endringer siden Ravalomanana kom til makten?

- Man kan se forbedringer i de store byene sånn som Antananarivo, Antsirabe og Tulear, men her merker vi ingenting. Det må for eksempel gjøres mye i forhold til korrupsjonen, den er overalt.

- Er en stemme til TIM også en støtte til presidenten?

- Partiet er ikke så viktig, folk stemmer på personen. Presidenten har uansett lovet at han vil samarbeide med den lokale vinneren, uansett om den er fra hans parti eller ikke.

Lite penger. I sine fire år som ordfører har det kommet lite penger fra nasjonalt hold for å utvikle byen.

- Vi har fått en liten sum hvert år, men det har langt fra vært nok, sier Dublois.

Pengene kommer i stedet fra helt andre steder. Mens Dublois var ordfører fikk byen blant annet en ny brannbil og søppelbil.

- Dette har jeg fått gjennom Morondavas franske vennskapsby, så hvis du vet om noen byer i Norge som vil være vennskapsby, så er det bare å si ifra, sier Fylkesmann Ronady Alson Georges bekrefter at de lokale kandidatene har liten makt.

- I valgkampen forteller de gjennom radio, tv og aviser at de har et program, og de forteller alt hva de skal gjøre. Men til syvende og sist så er det den nasjonale regjeringen som bestemmer, og den lokale kandidaten kan lite gjøre, sier Georges.

Visestatsminister Zaza Manitrana Ramandimbarison forteller at dette skal det absolutt bli endring på. - Vi er i gang med et desentraliseringsprogram, og etter hvert vil de lokale myndighetene i langt større grad enn i dag få penger og makt til å utvikle sitt eget område, sier Ramandimbarison.

I fire år var **Nelly Dublois** ordfører i kystbyen Morondava. I november tapte hun gjenvalget.

Litt valgrot – men demokratiet fungerer

MORONDAVA (b-a): Bistandsaktuelt var med fylkesmann Ronady Alson Georges i Morondava-regionen og redaktør Amiko Philiberte i Radio Magneva Menabe på valgdagen i landkommunene 9. november.

- Det er spesielt veier og dermed tilgang til markedet som er viktig for folk her. Veier er utgangspunktet for utvikling, sier Georges mens vi grynner gjennom sanden på vei til en landsby. Både redaktøren og fylkesmannen er medlemmer i den nasjonale valgkomiteen utpekt av Innenriksdepartementet for å se til at

valget går som det skal. Valgkomiteen er en del av regjeringens «godt styresett»-reform.

Noen små uregelmessigheter er der. Et sted har valglokalet åpnet halvannen time for sent, et annet sted mangler det folk i det lokale valgstyret, mens flere steder får ikke folk stemme fordi navnet i id-kortet er forskjellig fra navnet på valglista.

- Det er også noen som ikke kommer for å stemme fordi de er reddet for å forlate hjemmene sine. Det er høy kriminalitet her, og hvis du må gå langt hjemmefra, risikerer du at

tyver kommer på besøk, sier redaktør Philiberte.

Visestatsminister Zaza Manitrana Ramandimbarison innrømmer at det flere steder har oppstått valgtekniske problemer.

- Vi har forsøkt å forberede dette valget så godt som det går an etter forholdene, men det er ikke blitt helt perfekt. Men se på siste presidentvalg i USA, det var heller ikke perfekt. Men årsaken til våre problemer, er mangelen på utdanning. Når halve befolkningen ikke kan lese eller skrive, så oppstår det lett

feil, både når de skal få identitetskort og når valglisten skal skrives, sier visestatsministeren.

Han mener det er en vesensforskjell på dette valget og tidligere valg på Madagaskar.

- Denne gangen har folk rett til å fortelle om problemene og kritisere systemet - uten at de trenger å være redd for at noe skal skje. Vi har satt opp komiteer som er ansvarlig for valget, og alt dette er del av demokratiseringsprosessen som pågår, sier Ramandimbarison.

Kniven på strupen for indiske hjelp

Mot full pengestopp fra Norge og andre giverland

NEW DELHI (b-a): Indias nei til stat-til-stat-bistand fra 22 giverland kan få store konsekvenser for en rekke indiske hjelpeorganisasjoner. Flere av giverne, inkludert Norge, velger nå å avvikle bistand også til sivilt samfunn. Mange små organisasjoner går en usikker framtid i møte.

• I INDIA:
SILJE BERGGRAV

INDIA På et lite kontor i utkanten av New Delhi driver ildsjelene Bharti Ali og Enakshi Thukral rettighetsarbeid for barn. Organisasjonen HAQ: Centre for Child Rights, har siden 1999 drevet research, påvirkningsarbeid og kursing innen tema som barnarbeid, handel med barn og rettigheter til utdanning og bolig. Norge har lenge vært en av støttespillerne. Men nå er det stopp.

- Vi fikk nylig avslag på en søknad til NORAD om støtte til et senter for juridisk bistand og rettighetsarbeid overfor media, politikere og rettssystem. Hundre prosent av finansieringen vår kommer fra utenlandske givere, og vi ser svært dystert på framtiden. Dag ut og dag inn diskuterer vi hvordan vi skal få hjulene til å gå rundt, forteller daglig leder Enakshi Thukral.

Faser ut det aller meste. Bistandsaktuelt skrev i oktober at India har vedtatt å avvikle tosidig stat-til-stat-bistand fra 22 såkalte «små» giverland, inkludert Norge. Motivet skal være en ambisjon om å framstå som en verdensmakt som ikke er avhengig av økonomisk hjelp utenfra. Regjeringen har varslet at støtte fortsatt kan gis til sivilt samfunn, men arbeidet med de nye retningslinjene for hvem som skal kunne få midler, har vært preget av byråkrati, lite

Tross sterk økonomisk vekst sliter India fortsatt med enorme fattigdomsproblemer. Barneorganisasjonen PRAYAS er en av mange «frivillige» organisasjoner som er bekymret over at de norske bistandsmidlene opphører.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

fleksibilitet og sen saksbehandling, og skapt mye frustrasjon blant giverne. I tillegg til Norge, har Danmark, Nederland, Finland og Canada varslet at de vil fase ut samarbeid med frivillige organisasjoner de neste par-tre årene.

- **Saga blott.** Selv om disse kategoriseres som små givere, utgjør bistanden fra eksempelvis Nederland 700 millioner kroner, mer enn bistanden fra USA, som av politiske grunner får fortsette å gi.

”

Tradisjonell bistand til India er en saga blott.

Inge Tveite, ambassaderåd New Dehli.

- Hver eneste dag sender vi ut standardbrev til organisasjoner som søker støtte, om at det ikke finnes ekstra midler på budsjettet. Det eneste vi nå finansierer, er prosjekter vi har forpliktet oss til å fullføre - men også disse vil etter hvert fases ut. Muligens vil Norge opprettholde noe støtte til institusjonssamarbeid og næringsutvikling. Men tradisjonell bistand til India er en saga blott, bekrefter ambassaderåd Inge Tveite ved den norske ambassaden i New Delhi.

Viktig lommerusk. Norsk samarbeid med sivilt samfunn i India har hovedsakelig vært rettet inn mot utdanning, kvinner, hiv/aids, miljø og barnarbeid. Tveite opplyser at alle de rundt 40 organisasjonene Norge hittil har støttet, i større eller mindre grad vil bli berørt. Organisasjonen Navjyoti, som driver utdannings- og rusforebyggende prosjekter for barn i slummen i New Delhi, har tidligere fått rundt 80 prosent av midlene sine fra NORAD. Nå forsvinner hele støtten. Selv sterke organisasjoner som Sadguru Water and Development Foundation og barneorganisasjonen PRAYAS er bekymret over at de norske midlene opphører. Sammenlagt utgjør den norske bistanden til India i år knapt 50 millioner kroner - lommerusk i forhold til Indias statsbudsjett, men viktig nok for de fattige som omfattes av prosjektene, påpeker mange. Indiske frivillige organisasjoner mottok nærmere 7 milliarder kroner fra utenlandske givere i 2000-2001, i tillegg til midler kanalisert gjennom statsbudsjettet. Hvor mye av dette som forsvinner de nærmeste årene, er foreløpig i det uvisse.

- **Store ringvirkninger.** Dr. Naresh Saxena, tidligere leder for regjeringens planleggingskommissjon, synes det er sterkt beklagelig om regjeringens nye politikk oppfattes som at India ikke lenger trenger bistand. Under et seminar i New Delhi nylig om mulige bistandsstrategier for de minste giverne, kom han med sterke oppfordringer om å opprettholde og videreutvikle støtten til sivilt samfunn.

- Selv om de små givernes bidrag ikke er betydelig i kvantitet, har de stor innvirkning i form av friske idéer og ny teknologi. Resultatene har vist seg å ha betydning langt utover hvert enkeltprosjekt, og i mange tilfeller hatt ringvirkninger for andre prosjekter og sektorer, påpeker han.

Nyrike, fattige India gir milliarder i bistand

• SILJE BERGGRAV

NEW DELHI (b-a): India - landet med flest fattige i verden - fordobler bistanden til andre fattige land. På en bølge av økonomisk vekst og nasjonal stolthet ønsker landet å innta plassen som en hovedaktør på den globale økonomiske arena.

26 prosent av Indias befolkning lever i dag under fattigdomsgrensen, og landet rangeres som nummer 127 av 175 land på UNDPs statistikk for menneskelig utvikling fra 2003. Derfor kan det virke som et paradoks at regjeringen, ifølge magasinet the Economist, velger å doble dagens bistandsbudsjett på mellom tre og fire milliarder kroner i bistand til de nærmeste nabolandene, sørlige Afrika, Irak og Afghanistan. En dobling til seks-åtte milliarder kroner utgjør rundt halvparten av Norges bistandsbudsjett.

Merkevarerbygging. - Bistanden vil ha enorm betydning for Indias image blant andre utviklingsland, og for landets posisjon som leder for tredje verden i internasjonale forhandlinger, mener Sida-konsulent Naresh Saxena.

Politisk analytiker Subhash

Agrawal mener beløpet er ubetydelig i forhold til andre offentlige utgifter.

- Mange av nabolandene våre, som Bangladesh og Nepal, er verre stilt enn India innen områder som helse og utdanning. Hvis bistanden ikke gis på bekostning av våre egne fattige, synes jeg den kan forsvares, sier han til Bistandsaktuelt.

Få reaksjoner. Ifølge Balasubramanian Siddarthan, rådgiver ved den norske ambassaden i New Delhi, har ikke regjeringens beslutning om å doble bistandsbudsjettet møtt nevneverdige reaksjoner fra opposisjonen, opinionen eller indiske medier.

- Dette er ikke ubetydelige penger. Regjeringen er svært stolt over å gi bistand, og dette er bare nok et skritt i forsøket på å transformere India til en supermakt, sier han.

Flere rapporter som er kommet ut de siste månedene, roser India for økonomisk framgang. Goldman Sachs sier i sin «Global Economics Paper No:99» at India er blant fire utviklingsland som på få tiår til sammen kan bli større enn dagens rikeste seks nasjoner.

”

Hvis bistanden ikke gis på bekostning av våre egne fattige, synes jeg den kan forsvares.

Subhash Agrawal, politisk analytiker.

veorganisasjoner

– Dag ut og dag inn diskuterer vi hvordan vi skal få hjulene til å gå rundt, sier Enaksh Thukral (t.h) og Bharti Ali i HAQ: Centre for Child Rights. FOTO: SILJE BERGGRAV

India har to millioner hjelpeorganisasjoner – én for hver landsby. Ikke alle er like hederlige, hevder enkelte. Flere står i fare for å forsvinne, parallelt med at utenlandsk finansiering fases ut. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Saxena er bekymret for at regjeringens nye retningslinjer for hvem som skal få motta støtte, særlig vil gå utover de mindre organisasjonene. En rekke organisasjoner mottar i dag offentlige midler, men Sida-konsulentene mener finansiering fra flere kilder er helt nødvendig for å sikre organisasjonenes uavhengighet og vaktbikkjefunksjon.

Kritisk til vestlig støtte. Subhash Agrawal, politisk analytiker og kommentator i avisen Financial Express, er blant dem som gjerne ser at all utenlandsk støtte til indiske hjelpeorganisasjoner kuttet tvert.

– Utenlandske midler har bidratt til å underbygge en elite av karrierefokusede organisasjoner som er mest opptatt av å smykke sin egen profil, rivalisere med andre organisasjoner og blåse opp negativ statistikk for å skaffe seg mer penger, hevder han overfor Bistandsaktuelt.

Sivilt samfunn i India har lange og sterke tradisjoner. Landet har bortimot to millioner frivillige organisasjoner – det tilsvarer nesten én organisasjon for hver 100. familie, eller én for hver landsby.

– Med så mye giverglede og så mye vilje til å skape forandring, hvor er det blitt av alle pengene? Altfor mye midler er blitt brukt på flotte kontorer, reiser, avansert datautstyr, konferanser og rapporter på glanset papir. Jeg sier ikke at alle pengene har vært bortkastet – men i et større perspektiv har man ikke fått til noe av betydning, mener Agrawal.

– **Har gitt etter moteprensninger.** Han peker på at enkelte delstater knapt har utviklet seg de siste 50 årene, at den sosiale lagdelingen og kastesystemet fortsatt står sterkt, og at om mulig færre mennesker har tilgang til rent drikkevann i dag enn ved landets uavhengighet i 1947.

– Hva kan Norge og andre giverland

lære av erfaringene med bistand til India?

– Man burde starte med å revurdere hvordan man prioriterer midlene for å få maksimal effekt. De fleste givere gir støtte etter hva som er på moten i bistandskretser; det ene året er det kvinner, det neste året barnarbeid eller lokalt selvstyre. Man heller millioner inn i hiv/aids-programmer, men neglisjerer malaria og vannrelaterte sykdommer. Hvis man virkelig ville gjort noe som monnet på sikt, burde man brukt alle pengene på utdanning, mener han.

Agrawal tror det beste Vesten kan gjøre for India nå, er å bidra med ytterligere økonomiske investeringer, teknologi- og informasjonsutveksling.

– Det er på høy tid at Indias sivile samfunn lærer seg å stå på egne bein. De frivillige organisasjonene som har utrettet aller mest her i landet, drives utelukkende med nasjonale midler, sier han.

Nike og Benetton overtar? Mens flere organisasjoner ser seg om etter nye samarbeidspartnere blant offentlige institusjoner og næringsliv, klør medarbeiderne ved HAQ seg i hodet over hvordan de skal sikre videre drift.

– Hadde vi startet opp et barnehjem, ville vi lettere fått offentlige midler. Men en organisasjon som vår, som driver rettighetsarbeid og utfordrer myndighetene, kan ikke regne med statlig støtte, sier Enaksh Thukral.

Tanken på å søke finansiering fra enkelte av de gjenværende større givere, som USA, frister heller ikke.

– Det byr oss imot å søke støtte fra et land som bomber uskyldige barn, og som nekter å underskrive FN's barnekonvensjon. Å innlede samarbeid med næringslivet er heller ikke noe godt alternativ. Skulle vi be om penger fra multinasjonale selskaper som Nike eller Benetton, som er ansvarlig for mange av brudene på barns rettigheter? Da havner man dessuten lett i en posisjon der man må «selge» rettighetsarbeid og gjøre det mer spiselig for sponsorene, sier Bharti Ali.

Hun presiserer at hun støtter tanken om at de frivillige organisasjonene skal bli selvhjulpne.

– Men på dette tidspunkt er vi fortsatt helt avhengig av finansiering utenfra.

Avviser svekket FN-støtte

• CAMILLA SOLHEIM
Flyktningerådets generalsekretær Raymond Johansen kritiserte i forrige nummer av Bistandsaktuelt (nr 9/2003) det han kaller regjeringens «kursdreining» – bort fra FN-sporet og over til USA-ledete operasjoner. Johansen mener det er et misforhold mellom utgifter til militær innsats og humanitær støtte.

På et seminar i regi av Leger uten grenser imøtegikk statssekretær Vidar Helgesen deler av kritikken.

– Vi har ikke svekket vårt humanitære engasjement, og støtter fortsatt FNs fredsbevarende operasjoner.

Samtidig er Norge medlem av NATO, og når vi har kapasitet sender vi også ut soldater i NATO-regi. Jeg ser ingen motsetninger mot å delta i begge typer operasjoner, sa Helgesen.

Ivret ikke for Irak. Statssekretæren fortalte seminardeltakerne at regjeringen ikke var noen pådriver for økt humanitær hjelp til Irak i vår.

– Det var et intenst press fra enkelte humanitære organisasjoner, og til slutt ble vi pålagt av Stortinget

Vidar Helgesen, statssekretær i Utenriksdepartementet.

å øke den humanitære støtten før krigen var i gang. Da det viste seg at det humanitære behovet ikke var så stort, kunne ikke vi gå tilbake til Stortinget for å si at de hadde gjort en kjempetabbe, sa Helgesen.

Han fortalte at UD skjeler til to ulike spørsmål når den humanitære potten skal fordeles; hvor er behovet stort, og hvor kan den norske hjelpen oppnå mest?

– Men regjeringen er en politisk aktør, og det finnes ikke en humanitær løsning på en humanitær krise. En krise må løses politisk. Vi kan redusere lidelsen, men vi må også se nærmere på de politiske årsakene bak krisen. Regjeringen har et politisk ansvar, og det ligger bak når vi prioriterer den humanitære innsatsen, sa Helgesen.

Politisk nøytral? Styreleder Atle Fretheim i Leger uten grenser er bekymret for at nødhjelp fordeles ut fra politiske hensyn. Han mener at nødhjelpen til Kosovo, Afghanistan og Irak handler om helt andre målsetninger enn å hjelpe mennesker i nød. Han mener at nødhjelp skal være politisk nøytral.

– Som en organisasjon som arbeider i krigsområder, så er vi helt avhengig av full tillit hos de stridende parter. Hvis vi ikke blir oppfattet som en nøytral aktør, så sørger noen av disse for at vi ikke blir lenge i området, sa Fretheim.

– Regnhøsting er svaret på vannmangel

Stadig flere indere skaffer seg og familien tilgang til rent drikkevann gjennom oppsamling av regnvann, ifølge en fersk rapport utarbeidet av Framtiden i våre hender og Foreningen for Internasjonale Vann- og Skogstudier (FIVAS).

Høsting av regnvann er i mange tilfeller et bedre alternativ for vannforsyning i fattige områder enn store og kapitalintensive prosjekter med vestlig teknologi. Oppsamlingen bygger i stor grad på gamle teknikker, som i iveren etter moderne teknologi og maskiner nesten er blitt glemt. Det krever ikke mye penger, ingen avansert elektronikk og verken strøm eller diesel. Metoden kan brukes både i urbane og landlige strøk, i tørre og nedbørsrike områder, påpeker rapporten.

I Alwar-distriktet i den indiske delstaten Rajasthan skal 1000 landsbyer med omkring 700 000 mennesker ha nytt godt av slike tiltak. Drikkevannet er blitt lettere tilgjengelig og av bedre kvalitet. Mange steder har jordbruksproduksjonen blitt forbedret, og det tørrsvidde landskapet blitt grønt igjen. Tiltakene er

små og kostnadseffektive, der lokalbefolkningen, inkludert kvinnene, har styringen over vannet. Også i andre land er man i ferd med å vekke til live gamle regnhøstingsteknikker, og kunnskapen blir spredd mellom ulike lokalsamfunn.

Rapporten påpeker at norske myndigheter bruker svært lite av bistanden sin på lavkostnadsløsninger for vannforsyning. Vann er blitt storpolitikk og satsingsområde for store, transnasjonale selskaper.

– Men de fattige har ikke penger til å betale for vann fra enorme dammer, borebrønner, pumper og rørledninger. Regnhøsting gir stadig flere fattige muligheten til å ta kontroll over sin del av grunnlaget for alt liv på jorda, nemlig vann, heter det i rapporten.

NORAD har i flere år gitt støtte til organisasjonen Sadguru i India som arbeider med oppsamling av regnvann, og har svært gode resultater å vise til. Det gis også norsk støtte til ulike tiltak rundt forørkningskonvensjonen der bruk av regnvann står sentralt

Er du på flyttefot?
Husk å melde adresseforandring!

adr-ba@norad.no

Et palestinsk paradisi

Landlig idyll ødelegges bit for bit av Israels sikkerhetstiltak

GAZA (b-a): Sayafa kan se ut som et lite landsbyparadis, med appelsintrær, frodige åkrer og utsikt over Middelhavet. Takket være en av Gazas beste vannkilder er området svært fruktbart, og de fleste av innbyggerne finner sin inntekt i jordbruket.

• I PALESTINSK OMRÅDE:
GRY BALLESTAD

Men som i alle paradisi finnes det også slanger i Sayafa. Her frister de ikke med epler, men river i stedet opp hele skoger av frukttrær under sine besøk. «Slangene» er stridsvogner og gravemaskiner, som er der for å sikre israelske bosettere et trygt liv.

– Dere skulle ha kommet tidligere. Nå har soldatene som skal åpne porten reist igjen. Abu Ziyad (60) er styreleder i Nasser Landbruksorganisasjon, en av Norsk Folkehjelps partnerorganisasjoner. Vi hadde avtalt å møte ham her, men nå ser han oppgitt på oss fra det nedrullede bilvinduet.

Vi har planlagt å tilbringe dagen i Sayafa, en liten landsby som ligger i en stengt militærsoner i den nordlige delen av Gazastripen.

Dette er vårt andre forsøk. Første gang hadde vi ikke søkt det israelske militæret om tillatelse til å kjøre inn i landsbyen, og måtte nøye oss med en kopp te utenfor jernporten. Denne gangen kommer vi forberedt. Etter fem dager med jevnlig og etterhvert svært intense telefoner til det israelske militæret, fikk vi endelig tillatelse – klokka tolv i går kveld.

Gjerdet inn. I oktober i fjor gjerdet israelske soldater inn hele Sayafa. Gjerdet skal sørge for at de åtte israelerne som bor i Dugit-bosettingen og de cirka 100 som bor i Eli Sina-bosettingen kan bo trygt på okkupert land. De 180 palestinerne som er født og oppvokst i Sayafa kommer verken ut eller inn av landsbyen med mindre israelske soldater lukker opp en elektronisk styrt port.

Soldatene åpner inngangsporten til Sayafa kun mellom halv seks og halv ni om morgenen, og to og kvart på fem på ettermiddagen. Vi har fått tillatelse til å slippe inn klokka halv ni.

Når vi ankommer sammen med Abu Ziyad kvart over åtte, har heldigvis stridsvognen med soldatene returnert.

Det er ingen selvfølge, kan Abu Ziyad fortelle. Som regel kommer de sent, og barna som må passere gjennom porten for å komme til skolen går glipp av første time. Andre ganger kommer ikke soldatene i det hele tatt, og barna mister hele skoledagen. I forrige uke var porten stengt på grunn av en israelsk helligdag. Uken før forble den stengt fem dager i strekk.

Innestengt traktor. Abu Ziyad parkerer 300 meter fra stridsvognen, og hopper inn i vår jeep. Palestinske biler slipper ikke inn i Sayafa. Vi ruller forsiktig mot porten, og som eneste ikke-palestiner blir jeg sendt ut for å snakke med den israelske soldaten. Han sjekker bilnummeret vårt, og slipper oss inn.

På den andre siden møter vi en eselkjerre på vei ut. Den er en av Sayafas 14 kjerrer med militærtillatelse

Idris Ikhdil, kona og sønnen er lei av stadig å bli fornøddet av okkupasjonsstyrkene. – Egentlig kunne vi bare gitt opp, vi er allerede døde, sier den 70-årige bonden.

– Det var nesten 500 drivhus her i Sayafa, men i løpet av det første året av intifadaen ødela israelske soldater alle untatt sju stykker, forteller Abu Mahmoud (45).

”

I oktober i fjor gjerdet israelske soldater inn hele landsbyen Sayafa – for å sikre israelske bosettere «trygghet».

til å passere porten. Landsbyens eneste traktor slipper ikke ut, og må laste fruktassene over til eselkraften og returnere.

Det er mandag i dag, en av to dager i uken da innbyggerne i Sayafa kan ta varer inn i landsbyen. Men hvorfor er det ingen som venter utenfor porten med diesel, redskaper og tyngre matvarer?

– Da jeg ringte soldatene sa de at hunden ikke ville komme i dag, sier Abu Ziyad. Alle varer som skal inn i Sayafa kontrolleres av en israelsk hund. Det finnes utallige historier om denne firbente soldaten, som har langt flere rettigheter enn noen av Sayafas innbyggerne kan håpe på. På varme dager er belastningen for stor til at den kan jobbe, og ingen varer slipper inn.

– En gang luktet den på en sekk med poteter, og besvimte da den fikk i seg noen kjemikalier, ler Abu Ziyad.

– Soldatene truet med at bøndene måtte betale en erstatning på 20 000 dollar dersom hunden døde, men «heldigvis» kom den seg etter et par dager på dyreklinikken.

«...eller bli skutt!» For bøndene skaper denne uforutsigbarheten alvorlige problemer. Dersom hunden uteblir får de ikke fraktet inn diesel til vannpumpene. Før i tiden kom tankbilen jevnlig og fylte opp lagre-

ne. Nå må alt fraktes inn i kanner, og kun i små kvanta.

– I forrige uke ble sønnen min tvunget til å returnere til landsbyen med traktoren før bøndene var ferdige med å laste av varene sine, sier Abu Ziyad.

– Ellers ville de alle bli skutt, var meldingen fra stemmen i stridsvogna. Bøndene måtte bare innfinne seg med at boksene med frukt ikke ville komme til markedet i Gaza by før neste dag.

River hus, ødelegger avling. Jeepen spinner i sanden. Vi er glad vi har firehjulsdrift. Den eneste asfalterte veien i Sayafa går mellom de to israelske bosettingene. Kun israelere kan bruke den. Før vi kjørte inn i landsbyen så vi en buss passere. Den henter hver morgen de to barna i Dugit-bosettingen til skolen i Eli Sina.

Vi parkerer utenfor Abu Ziyads hus, og setter oss i skyggen av vinrankene for en morgenkaffe på terrassen. Det er stille. Kontrasten fra Gaza by bare ti minutters kjøring unna er slående. Rundt huset er det plantet frukttrær; fersken, banan, sitron og guava. Alle er minst halvannen meter lavere enn trærne bak.

– For seks måneder siden gravde soldater opp hele hagen vår, men heldigvis lot de huset stå, forteller Abu Ziyads kone. – Men vi blir ikke

ferdig med fasaden, Vi får ikke lov til å hente inn bygningsmaterialer.

Hun nikker mot de grå murveggene.

– Sayafa var et lite paradisi, sukker hun. – Bøndene her var velstående jordiere. Vi hadde tilgang til fisk fra havet og dyrket våre egne grønnsaker. Nå får ingen lenger gå ned til stranda, og fisken må kjøpes inne i Gaza by. Men det er vakkert her ennå, smiler hun.

Nektet adgang. Andre i landsbyen har ikke vært like heldige som Abu Ziyads familie. I løpet av Intifadaens to første år (2000 og 2001) rev israelerne 18 boliger, ødela 35 vannpumper og grov opp mer enn halvparten av de dyrkede områdene i Sayafa. Ingen fikk lov til å bygge opp igjen husene sine, så de fleste av de hjemløse flyttet fra landsbyen. Mange ble også tvunget ut da de mistet jorda si. Endel av åkrene ble inlemmet i israelernes «sikkerhetssoner», og med forbud mot å frakte inn jordbruksmaskiner ble det vanskelig å rydde de områdene bøndene fikk returnere til. Da israelerne registrerte alle innbyggerne i Sayafa i 2001 for å utstyre dem med spesielle identitetskort, kom bare rundt 45 familier med på lista. Alle som var utenfor landsbyen under registreringen, ble siden nektet adgang. Noen har man fått inn på listen siden, men først etter mye arbeid.

Kledd naken. Idris Ikhdil (70) har fått beholde hjemmet sitt, men ikke så mye annet. Vi finner ham, kona og sønnen i en åker med vårløk. De bunter dem sammen og legger i kasser. 15 kroner får han for hver kasse, så vidt nok til å overleve.

– Fem ganger grov de opp åkren til sønnen min, sier Idris gjennom det hvite skjegget. – Det er ikke noen vits i å dyrke noe som helst. Egentlig kunne vi bare gitt opp, vi er allerede døde.

Sist han kom inn gjennom porten tvang soldatene ham til å ta av seg alle klærne for å bevisat at han ikke hadde noe å skjule. – Jeg er 70 år gammel, og disse ungguttene tvang meg til å kle meg naken. Nei, det er bedre å dø enn å leve et slikt liv.

Bitterhet og klager. Det er den samme historien vi får fra alle. Landsbyens innbyggere klorer seg fast, og prøver igjen, men for de fleste er det ikke lenger lønnsomt å drive jordbruk i Sayafa. Mange er bitre. – Palestinske myndigheter sa de skulle hjelpe oss da israelerne raserte avlingene våre, forteller en annen mann vi møter. Det eneste vi har fått er en traktor, en traktor til hele landsbyen. Ikke har vi elektrisitet, ikke er vi tilknyttet kloakknett og ikke har vi telefon. Palestinske myndigheter på sin side, hevder israelernes overdrevne fokus på sikkerhet gjør det nærmest umulig for dem å slippe til.

Klokka begynner å nærme seg to, og vi stiller oss opp foran porten sammen med fem eselkjerre. Ti over halv tre ankommer stridsvognen, og vi blir sluppet ut av Sayafa. Tilbake til Gaza by der bilradioen melder at tre mennesker akkurat er blitt drept i et israelsk rakettangrep, midt i Gaza sentrum.

Gry Ballestad er informasjonsmedarbeider hos Norsk Folkehjelp. Hun var nylig i Gaza.

Gi yrkesopplæringen en sjanse

AV BETSY HEEN, NORAD

debatt

DEBATT

Å KNYTTE yrkesopplæring til NORADs næringsutviklingsprosjekt er en god ide, men yrkesopplæring må tas på alvor, like mye fra myndighetenes som fra næringslivets side. Vi har et stykke å gå før vi kan si at vi har bidratt til å gi de millioner som har fått en smak på utdanning en mulighet for å gjøre nytte for seg. Ifølge Utenriksdepartementets nye utdanningsstrategi skal Norge legge spesiell vekt på yrkesopplæring og bidra til å inkludere privat sektor i planlegging og gjennomføring av fag- og yrkesopplæringen. Dette skal gjelde både innenfor formell og uformell sektor. I løpet de neste ti år kommer 7 til 10 millioner unge arbeidssøkende hvert år til å søke jobb i og utenfor sine respektive land i Afrika. Det viser beregninger foretatt av Verdensbanken. I Tanzania og Zimbabwe alene kommer 250.000 nye arbeidssøkende på markedet hvert år. I Kenya er tallet 700.000.

DET SIER SEG selv at det innenfor den formelle så vel som den uformelle del av landenes økonomi ligger en uhyre stor utfordring i å absorbere tallrike kull med ungdommer. Mange av dem har gjennomført grunnutdanning, men finner ingen utdanningstilbud på ungdoms- og videregående trinn. Den uformelle sektor av økonomien kommer til å absorbere størstedelen av disse ungdommene. Kanskje så mye som 85 prosent av sysselsettingen i en rekke afrikanske land foregår innen ufor-

mell sektor.

Men hvilke forutsetninger vil nye arbeidssøkende få hvis de ikke får tilgang til en eller annen form for opplæring? Mulighetene kan for eksempel være skolerettet yrkesutdanning, lærlingordninger, bedriftsbasert opplæring, entreprenørskapsopplæring og ulike opplæringstiltak for uformell sektor.

NÅR VI NÅ ER vitne til de første resultater av et verdensomspennende løft for å gi barn over hele verden grunnleggende utdanning, så er de unge også bedre rustet enn for 20 år siden til å benytte seg av videregående utdanning og opplæring. Dette kombinert med en mer helhetlig tilnærming til utdanning og opplæring burde åpne for mer konkret tenkning på hvordan disse unge kan bidra til utvikling i sine egne samfunn. I januar i år ble Norges nye Utdanningsstrategi lansert. Mens strategien tar til orde for økt satsing på yrkesopplæring knyttet til næringsutvikling, sier bistandsstatistikken noe annet. I 2002 gikk mindre enn 10 prosent av samlet norsk støtte til utdanning til videregående utdanning (hvorav yrkesopplæring utgjør en enda mindre del). Hvis vi tar med opplæringstiltak som faller innenfor sektorområder som helse, vann, energi osv. ligger utdannings- og opplæringsstøtten under fortsatt forstemmende lavt (11 prosent av samlet norsk støtte til utdanning). Det er klart at hvis Norge ønsker å

Mens strategien tar til orde for økt satsing på yrkesopplæring knyttet til næringsutvikling, sier bistandsstatistikken noe annet.

gjøre alvor av sin nye mer helhetlige tilnærming til utdanning og opplæring, må flere midler fordeles til fag- og yrkesopplæring.

MEN MANGLENDE bevegelse i dette området er ikke bare et resultat av manglende bevilgninger. Det er også et utslag av en «gammeldags tenkning» som skiller mellom begrepene *utdanning* og *opplæring*. Utdanningsbegrepet blir lett fanget opp i en sektortenkning, mens opplæring blir oppfattet mer tverrsektorielt. I dag blir utdanning oppfattet som et samlet system i stedet for i et progressivt løp. Yrkesopplæringen er et godt eksempel på dette. Den hører nemlig hjemme i et teoretisk så vel som et praktisk virkefelt. Dette er dens styrke og svakhet: styrke fordi den har i seg et potensial for fleksibilitet, svakhet fordi den ikke finner sin plass i tradisjonell utdanningstenkning. Det er her vi befinner oss i den norske tenkning rundt yrkesopplæringens rolle i utviklingsarbeidet. Å knytte yrkesopplæring til NORADs næringsutviklingsprosjekt er en god ide, men yrkesopplæring må tas på alvor, like mye fra myndighetenes som fra næringslivet side. Vi har et stykke å gå før vi

Betsy Heen er rådgiver i NORAD.

Falske profetier om Bistandsaktuelt

AV DAVID HANSEN, UD

debatt

DEBATT

DENNE HØSTEN har det bygget seg opp en ganske omfattende debatt om Bistandsaktuelt sin framtid. For oss i utviklingspolitisk ledelse har denne debatten blitt et underlig skue. Vi har blitt tillagt motiver og vurderinger som er oss helt ukjente. Det har aldri vært vår ambisjon å legge ned eller binde dette organet til å være et rent meldingsblad. Snarere tvert imot.

Sammen med hele virkemiddelapparatet på utviklingsfeltet har også Bistandsaktuelt vært gjennomgått det siste året. Alt dette skyldes forvaltningsreformen og ambisjonen til Regjeringen om modernisering på en rekke områder innen offentlig forvaltning. Den prosessen har krevet at «alle steiner skulle snus» - ikke for å forkaste, men snarere for å finne rette plass og rolle for best mulig utfoldelse av den faglige styrke og kapasitet som finnes i UD og NORAD.

Når dette for Bistandsaktuelt sitt vedkommende har blitt framstilt som nærmest et endelig oppgjør, har debatten kommet over i et spor hinsides de vurderinger vi i politisk ledelse noen gang har hatt. Våre vurderinger har vært at det også for Bistandsaktuelt sin egen del må være riktig å få gjort en skikkelig vurdering av ikke minst organisatorisk plassering i et landskap som er under omfattende endring. Ambisjonene i moderniseringsprosjektet har derfor krevet en gjennomgang der man ikke kunne komme utenom Bistandsaktuelt.

Få om noen ville vel kunnet forholde seg til Bistandsaktuelt som et

reelt fagblad på utviklingsområdet dersom samlingen av de informasjonsfaglige miljøene til UD og NORAD ville bety at bladet endte opp i selve departementet? Denne åpenbare problemstillingen er foranledningen til at det av en egen arbeidsgruppe for nettopp informasjonsfeltet har vært gjort vurderinger av også Bistandsaktuelt sin rolle og plassering. Allerede i dag ser vi at medarbeidere i det ene oppdraget skal være journalister for fagbladet, mens man i det neste skal være saksbehandlere på direktorats- og departementsnivå for bl.a. initiativer til politisk ledelse. En slik praksis er ikke uproblematisk.

Flere av initiativene fra politisk

David Hansen, politisk rådgiver for utviklingsministeren (KrF).

David Hansens julehilsen

1. «SKAL BISTANDSAKTUELT fortsatt være et debatt- og nyhetsorgan? Eller bør det bli et rent meldingsblad for informasjon om bistand? Fagbladets framtid diskuteres nå etter regjeringens reformvedtak for bistandsforvaltningen. Det bekrefter avdelingsdirektør i NORAD Astrid Versto, overfor Bistandsaktuelt. Ut over dette ønsker hun ikke å gå inn på detaljer i de diskusjoner som nå foregår mellom Utenriksdepartementets og NORADs representanter i en arbeidsgruppe som er nedsatt av UD.» skrev vi i Bistandsaktuelt nr 7/2003.

Etter dette strømmet det inn

ledelse burde gjøre det synlig at vi ønsker mer debatt rundt både vår egen og internasjonal utviklingspolitikk. Her kan blant annet nevnes økt støtte til sivil samfunn og sterkere vektleggning av rollen til slike «vaktbikkjer», nytt initiativ for involvering av de norske politiske partioorganisasjonene sterkere gjennom Norsk senter for demokratistøtte (NDS), og ikke minst initiativet for styrking av frie medier i våre samarbeidsland. Når det likevel har kommet en debatt har den vist oss noe positivt. Bistandsaktuelt er svært velkomment som debatt- og nyhetsorgan hos mange. Dette er bra! Neste gang en debatt skal rulles opp om hva utviklingspolitisk ledelse har for (skumle) planer og synspunkter kan man gjerne starte med å gå rett til oss.

med innlegg til støtte for et fortsatt sterkt og kritisk debatt- og nyhetsorgan. Samtidig registrerte redaksjonen at enkelte representanter for Utenriksdepartementet i tilknytning til moderniseringsprosjektet foreslo *avvikling* av fagbladet. I en slik høyst usikker situasjon - med inntrinn debatt i bistandsforvaltningen om bladets framtid - så vi ingen grunn til å si nei til å trykke debattinnlegg om fagbladet. At debattinnleggene dessuten, i all hovedsak, ga varm støtte til dagens profil, var bare hyggelig.

Minst like hyggelig er det selvsagt at vi nå registrerer at vi har støt-

hvem? hvor? hva i all verden?

TEGNING: GADO

- Hvem er dette?
- Hva heter hovedstaden i Elfenbenskysten?
- Hva heter Madagaskars nye president?
- Hvilken styreform har Swaziland?
- I hvilket land har NATO en styrke som går under betegnelsen International Security Assistance Force?
- Hva er fellesbetegnelsen (og forkortelsen) på norsk for de 49 minst utviklede landene i verden?
- Hvor er Palikir hovedstad?
- Hvem er Mohammad Khatami?
- Renner Amazonas inn i Ecuador?
- I hvilket år besatte Kina Tibet?
- Hva var det tidligere navnet på Sri Lanka?
- Hva heter hovedstaden i Eritrea?
- Hvilken geologisk opprinnelse har Kapp Verde, i likhet med Kanariøyene?
- Hva betyr Rio de Janeiro?
- Hva heter den amerikanske flåtebasen på Cuba?
- For hvilken religiøs gruppe har elva Ganges en spesiell betydning?
- Hva het den chilenske presidenten som ble drept i et kupp 11. september 1973?
- Det afrikanske landet Zimbabwe kunngjorde nylig at de trakk seg fra en internasjonal organisasjon. Hvilken?
- Hvilken hvit sørafrikansk president sto sentralt i forbindelse med forhandlingene om avvikling av apartheid?
- Hvilken befolkning stemte for uavhengighet fra Indonesia i 1999?

Svarene finner du på side 23.

te også i Utenriksdepartementets politiske ledelse for at Bistandsaktuelt bør bestå som et kritisk nyhets- og debattorgan for bistandsbransjen.

2. Det er riktig at en deltidsarbeidende medarbeider på frilanskontrakt for Bistandsaktuelt også har tatt et mindre oppdrag for Utenriksdepartementet. Slike dobbeltroller kan være uheldige for redaksjoners troverdighet, men det er i praksis vanskelig å stille de samme strenge krav til frilansmedarbeidere som til fast ansatte.

Gunnar Zachrisen, redaktør i Bistandsaktuelt.

Foreløpig suksess for president Lula

Men Brasil preges også av jordokkupasjoner og konfrontasjon

PARÁ: (b-a): Luiz Inácio Lula da Silvas har lyktes oppsikt-svekkende godt i sitt første år som president i Brasil. Men de jordløse vil ha større endringer og mer land på bekostning av storgodsene og aksjonerer ofte. Å fø Brasils sultne millioner og samtidig eksportere mat til resten av verden er ingen motsetning, svarer President Lulas egen «antisult-minister».

• I BRASIL:
VEGARD BYE

BRASIL Cecilio do Rego Almeida har en jordbrukseiendom på utrolige 7 millioner hektar i delstaten Pará, i det nordøstlige Brasil. Dette er et område som i størrelse tilsvarer Nederland og Belgia til sammen.

Don Cecilio begynte sine oppkjøp med heller tvilsomme metoder under militærregimet, men det var under ekspresident Cardoso han skaffet seg det største arealet, 4 millioner hektar som tidligere var offentlig eid, på bekostning av urfolk og en meget rik fauna. Dette tilsvarer samme jordareal som det Cardoso gjennom sin jordreform skaffet over en halv million mennesker.

Som en kontrast til Don Cecilios ufattelig store eiendom, kan vi presentere Amilton Vieira, 27 år, far til to barn og en typisk aktivist i Movimento dos Trabalhadores Rurais Sem Terra (MST), organisasjonen for de jordløse. Han er blant de 4,5 millioner brasilianske familieoverhoder, ansvarlig for 16 millioner mennesker, som ifølge MST krever et stykke jord å leve av.

Amilton begynte å jobbe da han var 12 år gammel, og hans yrkeskarriere har vært mangfoldig: skopuser, jordarbeider, gjetergutt (eller vaquero - cowboy som han foretrekker å kalle det), visergutt og sikkerhetsvakt. De siste sju årene har han vært med i MST, og deltatt i jordokkupasjoner på store gods med krav om et stykke land. Nå er hans familie en av 500 som har fått overta et ekspropriert jordgods på 40.000 hektar i Mato Grosso, etter press fra MST.

Et rikt land. Dette er landet der Lula, Luiz Inácio da Silva, Brasils og den fattige verdens nye håp siden han ble innsatt som president for et år siden, skal prøve å skape sosial rettferd.

Ifølge data fra The Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) og United Nations Development Programme (UNDP) er Brasil, nest etter Paraguay, det landet i verden der jordeiendom er mest ulikt fordelt. Litt over 2000 storbruk beslaglegger 56 millioner hektar. Produktiviteten på de store eiendommene er ofte svært dårlig. Av de 360 millioner hektar som anses som egnet for jordbruk, dyrkes bare 14 prosent. Lulas oppgave er historisk.

Historikeren Eric Hobsbawn, som har sett verden i det forrige århundre i et kanskje bedre fugleperspektiv enn noen annen, sier at valget av Lula til president i et av de største landene i den tredje verden, representerer et vannskille i forholdet mellom den fattige og den rike verden. Brasils problem er ikke

De landløses organisasjon MST har gjennomført en rekke aksjoner for å få regjeringen til å dele opp storgods og dele ut jord til fattige familier.

FOTO: SCANPIX/BETO FIGUEIROA

mangel på rikdom og vekst. Brasils problem er å *fordele* rikdommen. Brasils brutto nasjonalprodukt ble multiplisert med 110 de siste hundre årene, mens folketallet samtidig ble nesten tidoblet (i dag er det på 170 millioner). Det vil si at den økonomiske veksten her har vært like stor som i Norge, eller for den del i

Japan eller Sør-Korea. Men all denne veksten har åpenbart bare kommet de rike til gode.

Alles president. Å fordele rikdom på en sosialt rettferdig måte, uten at selve rikdommen går tapt, er det mange som har gjort mislykte forsøk på både i Latin-Amerika og ellers

i den tredje verden. Lula er fortsatt marxist og sosialist. Men han har hatt for mange læremestre som har mislyktes i sin maktutøvelse, enten de er fra Cuba, Chile eller Nicaragua, til at han vil gjenta deres feil. Hans viktigste budskap er at han vil være president for hele Brasil, ikke bare for Partido dos Trabalhadores

Globaliseringsmeldingens egoisme

AV KETIL FRED HANSEN,
IDÉGRUPPEN NORD/SØR

GLOBALISERING

I slutten av mars la Utenriksdepartementet fram Globaliseringsmeldingen. «En verden av muligheter – globaliseringens tidsalder og dens utfordringer», som meldingen heter, skal ligge til grunn for Norges politikk ovenfor resten av verden i årene som kommer. Stortinget skulle ha behandlet meldingen tidlig i høst, men har gjentatte ganger utsatt det.

Meldingen ser ikke ut til å bli behandlet før nærmere ett år etter at den ble framlagt. Det må bety at meldingen blir oppfattet som problematisk også for Stortinget og det er bra. For meldingen er preget av en både-og-holdning som klart viser Norges dobbeltmoral i sin holdning overfor resten av verden. Regjeringen velger å se positivt på de globaliseringsprosessene som foregår og hevder at det gir «en verden av muligheter».

Det skal regjeringen ha ros for. Altfor mange velger å forholde seg til globalisering som en prosess vi ikke selv kan ta styring over fordi globalisering bare skjer automatisk som følge av markedsmekanismer og teknologiske framskritt. Men her stopper også rosen til regjeringen.

Regjeringen definerer globalisering veldig snevert og sier at globalisering blir betraktet som en «prosess i retning av større integrasjon i verdensøkonomien» (s.14). «Kjernen i globaliseringsbegrepet synes å være at landegrensener blir stadig mindre viktige som rammer for menneskelig samhandling i sin alminnelighet, og for økonomisk samhandling i særdeleshet», hevdes det (s.7).

For rike mennesker fra rike land er dette kanskje en korrekt virkelighetsbeskrivelse. For fattige mennesker fra fattige land er det derimot en hån. Fattige mennesker fra fattige land som forsøker å få reise til Norge for å søke arbeid eller besøke venner opplever ikke at landegrensene er blitt mindre viktige.

Migrasjon fra fattige land til rike land er blitt vanskeligere og vanske-

kronikk

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes gz@norad.no. Teksten bør ikke overstige 9000 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

ligere i globaliseringens tidsalder; regelverket for å få innreisestilletelse og ikke minst oppholdstillatelse for mennesker utenfra er blitt strengere i hele Europa. Globaliseringsmeldingen burde gitt føringer for kommende års politikk når det gjelder flyktninger, asylsøkere og arbeidsøkende utenfor Europa, men nøyer seg istedenfor med å stadfeste at den norske arbeidsstyrke består av ca. 6 % innvandrere.

Regjeringen vil legge til rette for at det enkelte menneske skal kunne oppleve globaliseringens tidsalder som en verden av muligheter» (s.126). Men i det virkelige liv er det bare nordmenn og folk fra andre rike land som har fått «en verden av muligheter». Fattige folk har ikke opplevd at globalisering gir dem en verden av muligheter. Globaliseringen har snarere tvert imot gjort forskjellene mellom fattig og rik både klarere og synligere.

Ifølge FN's Human Development Report (2003) har gjennomsnittsinntekt pr. innbygger sunket i 54 land i verden fra 1990 til år 2000. 20 av disse landene befinner seg i Afrika sør for Sahara. I 34 land har forventet levealder sunket og i 21 land har FNs indeks som måler menneskelig utvikling slått negativt ut. Samtidig kan den rike delen av verden vise til økning i inntekt, forventet levealder og menneskelig utvikling.

I det tiåret hvor globaliseringen virkelig tok fart har altså ulikhetene i verden økt. Dette er det viktigste som globaliseringsmeldingen burde tatt fatt i. Det gjør den ikke selv om meldingen hevder at verdens fattigdom og miljøets tilstand er de mest alvorlige utfordringene i global sammenheng (s.9). Globaliseringsmeldingen konsentrerer seg

Globaliserin-
gen har gjort
forskjellene
mellom fat-
tig og rik
både klarere
og synligere.

Globaliserings-
meldingen kan
leses på
www.odin.dep.no/ud

istedenfor om Norge og hvordan vi kan bruke det globale markedet til å selge flere norske produkter.

«Små om mellomstore land som Norge ville vært langt svakere stilt uten et multilateralt regelverk. Bare et system der alle er underlagt de samme reglene gir alle den samme mulighet til å dra nytte av det internasjonale økonomiske samkvemmet. Norge har derfor en sterk egeninteresse av å forsvare og å styrke det multilaterale handelssystemet» (s.32).

At verden sett under ett er tjent med denne tankegangen har Adam Smith hevdet siden 1886. Men tiden etter Smith har vist at vi ikke kan se verden under ett fordi verden ikke er én. Globaliseringsmeldingen glemmer at verden består av land med ulike og ujevne forutsetninger for produksjon og handel hva angår geografi, topografi, teknologi og demografi.

Men når det gjelder norske landbruksprodukter gjelder ikke dette. Regjeringen sier at de vil «arbeide for å bevare et nasjonalt handlingsrom til å føre en landbrukspolitikk i samsvar med våre behov, herunder arbeide for at importvernet fortsatt sikrer norsk produksjon på viktige områder» (s.48).

Når det gjelder det norske landbruket mener regjeringen at det må være lov å ivareta ikke-handelsmessige forhold som distriktshensyn, matvaresikkerhet, vern av kulturlandskapet og biologisk mangfold (s.38).

Da må jeg bare spørre: Hvorfor skal andre land ikke kunne ivareta slike hensyn på sine særprodukter? Kan det ikke tenkes at de samme hensyn skulle tilsi vern fra eksport av fisk i innsjøene i Kenya? Eller vern om lokale bomullsproducenter i Mali? Eller vern om maisproduserende bønder i Zambia? Og hvorfor skal slike hensyn bare gjelde produkter fra primærnæringen?

Samtidig med at regjeringen svarer særbehandling av norsk landbruk vil regjeringen «legge til rette for økt import av produk-

ter fra utviklingsland, herunder landbruksprodukter» (s. 48).

Et annet sted i meldingen framgår det at bare ca. 3 % av Norges import kommer fra land i Afrika og Latin Amerika mens land i Europa og Nord Amerika står for 88 % av norsk import (s.24).

Ettersom regjeringen tror at økt handel er en viktig faktor i å redusere fattigdom i Sør må den legge til rette for at disse tallene er noe vi kan le av om 5 år!

«Regjeringen vil gjennomforhandlingene i WTO så vel som gjennom ensidige norske tiltak gi utviklingsland økt adgang til det norske marked» (s.44)

Hei hei, regjeringen, noen sider tidligere skrev dere at «...bare et system der alle er underlagt de samme reglene gir alle den samme mulighet til å dra nytte av det internasjonale økonomiske samkvemmet.» (s.32)

Hadde dere glemt det da dere var kommet til side 44? Eller er det bare dobbeltmoralen som kommer til syne? «...Landegrensene blir stadig mindre viktige som rammer for menneskelig samhandling» proklamerer regjeringen og sikter blant annet til teknologiske framskritt (s.7-8).

Men den teknologiske revolusjon med internett og e-post er bare tilgjengelig for noen få promille av befolkningen i fattige land. Mens nesten halvparten av Norges befolkning hadde tilgang til internett i 2001 hadde 5 av 10.000 etiopere samme mulighet. En verden av muligheter? Det fantes 1547 telefonlinjer pr. 1000 innbyggere i Norge i 2001 mens det på Madagaskar fantes 14 abonner pr. 1000 innbyggere. En verden av muligheter? For å kunne bruke globaliseringsprosessenes muligheter må man i utgangspunktet være både utdannet og rik og aller helst komme fra et rikt land. Det er de aller færreste i Afrika. For dem blir slagordet «en verden av muligheter» bare en hån.

Globaliseringsmeldingen har blitt et dokument om hvordan Norge skal klare seg best mulig i en integrert verdensøkonomi. En nyliberalistisk økonomisk teori ligger som ett ideologisk bakteppe for hele globaliseringsmeldingen. Her er ansvaret for fattigdomsbekjempelse bare flettet inn i dokumentet for å pynte på det egoistiske prosjektet. Det er Norges sikkerhet, Norges vilkår for eksport, norske forhold for landbruket og norske forbrukeres interesser som står i sentrum i Stortingsmelding nr. 19 som skal styre norsk politikk overfor resten av verden de kommende årene.

Men det er banalt å tro at man kan gjøre noe med fattigdommen i verden uten også å gjøre noe med rikdommen. Det er ikke mulig at de fattige får det bedre dersom vi hele tiden skal tenke på at først må vi få det enda bedre. Stortinget burde ikke godta en globaliseringsmelding som setter vår egeninteresse i høysetet. Kanskje det er det politikerne våre har forstått siden meldingen ikke har blitt behandlet?

Ketil Fred Hansen er Dr. Art. og informasjonssjef i Idégruppen Nord/Sør, Stavanger.

Kronikforfatteren skriver at regjeringen legger opp til å bruke det globale markedet til å selge flere norske produkter. Taperne blir utviklingslandene. (Bildet er fra Tanzania.)

FOTO: CAMILLA SOLHEIM

Moralske giftekniver

AV WANJA THUKU

KENYA

Kirsten Giftekniv og Klara Klok har inntatt kenyanske aviser og ukeblader. Men i kristendommens og anstendighetens navn gir de seg ikke bare med å koble kvinner og menn. De tilbyr også oppfølging i form av ekteskapsrådgivning, og nekter å registrere gifte og separerte.

En av de første og svært populære gifteknivene er Tabitha Murungu, eller Aunt Tabby som hun kaller seg i avisspaltene. Hun begynte med å ta imot leserbrev fra ensomme mennesker som ville ha råd om hvordan de skulle finne en partner.

Men det var ikke lett å gi dem gode svar, og hun begynte å se seg om etter steder der single kunne finne hverandre. Hun startet The Hearts of Gold Club.

– Jeg ville hjelpe folk. I begynnelsen prøvde jeg å finne kvinnelige og mannlige profiler som var like, men det virket ikke. Mennesker passer ikke inn i skjemaer, sier Murungu.

Hun arrangerte Ensliges Aften med middag, men det hadde heller ikke de ønskede resultatene. Etter hvert kom hun fram til en kombinasjon av kontaktannonser, matchende profiler og rådgivning.

Alle kundene blir møtt personlig av henne. Hun spør dem hva de ser etter i en partner og hvordan de beskriver seg selv. Hun registrerer alder, religion, stamme, utdanning og yrke, hobbyer og forventninger – og sivilstatus, naturlig nok.

– Vi registrerer ikke gifte eller separerte. Hvis problemer oppstår i ekteskapet, så prøver vi heller å hjelpe dem å løse problemene og opprettholde ekteskapet, sier hun.

Ekteskap er alltid fulle av utfordringer, uansett hvordan en møtes.

FOTO: PER KR. LUNDEN

Murungu er også opptatt av å følge opp parene «sine», og vil gjerne hjelpe dem å avsløre uheldige forbindelser. Hun mener hun som rådgiver kan avsløre en god del løgnere, konemishandlere og alkoholikere, slik at parene gjør så bevisste og kloke valg som mulig.

– Ekteskap er alltid fulle av utfordringer, uansett hvordan en møtes. Jeg kan naturligvis ikke garantere at folk faller for hverandre. Jeg kan

I Kenya brukes internett spesielt mye av folk som vil ha utenlandsk ektefelle.

bare sørge for at folk møtes, så må kjemien mellom de to avgjøre hva som skal skje videre, sier hun.

Internett har åpnet nye muligheter for kjærlighetssøkende over alt, og i Kenya brukes internett spesielt mye av folk som vil ha utenlandsk ektefelle. Men mange advarer mot dette mediet, fordi skruppelløse folk har begått grusomme overgrep – særlig mot kvinner – som tror de skal møte en mulig utenlandsk ektemann.

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte korrespondenter fra afrikanske land.

Wanja Thuku er fri-lansjournalist i Nairobi, Kenya. Hun er med i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis Kommunikasjon

Men praterommene på internett er blitt populære, særlig blant tenåringer. Mange mener det er bedre enn stevnemøter i begynnelsen, fordi de kan utveksle tanker, ønsker og drømmer, og forkaste gale kjæresten allerede før de har møtt dem og avslørt sin identitet.

– Noen er for sjenerte, noen for travle og noen har ganske enkelt for liten omgangskrets til at de klarer å finne en partner på egenhånd, sier pastor Patrick N'gang'a, som driver et tilsvarende byrå som Tante Tabby. Han annonserer i kontaktpaltene i avisene på vegne av klientene sine, gir dem anonyme e-postadresser og matcher dem med hverandre.

– Min erfaring er at menn aller helst vil ha sykepleiere og lærere som koner. Dessuten ønsker de at de skal være feminine, moderlige og ikke så veldig urbane, sier N'gang'a. Men han advarer de partnersøkende, og ber dem aldri møte fremmede alene. Kjærlighetens vei kan være farefull.

Gados verden

Tanzanianeren **Godfrey Mwampembwa**, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen **Daily Nation**.

Rystende samtidsroman

LITTERATUR

En knusende konflikt mellom kristne og muslimer på en isolert sørasiatisk krydderøy er rammen for romanen «Politikapeinens fange». Forfatteren og journalisten Gunnar Kopperud har mye erfaring å øse av til en slik fortelling. Han har fulgt mange konflikter på nært hold. Kanskje det er derfor han evner å skrive en roman der noen av samtidens mest påtrengende spørsmål og dilemmaer finner plass i en mangesidig historie. Europeerne er representert i romanen gjennom bokrestauratøren Francesco og et fjernsynsteam med reporteren Helen og kameramannen Kurt. Francesco dras inn i konflikten mens han leter etter sin datter Anya som er blitt borte på øya. Han blir politikapeinens fange, stenges inne i et fengsel og settes til

bokanmeldelse

Gunnar Kopperud:

«Politikapeinens fange», Gyldendal 2003

å redde gamle identitetspapirer på mennesker som er henrettet i et blodig kupp. Fjernsynsteamet observerer hendelsene på øya gjennom kameranlinsen. Konflikten fører til at også de må takle yrkesetiske problemer i form av et forsøk fra myndighetene på å styre deres virksomhet. Det er ulike interesser på hva slags informasjon som skal komme ut, en særdeles aktuell problemstilling i de fleste konflikt- og krigsområder i

verden.

Uhyggen hviler over øya. Den er isolert. Alle fluktmuligheter på sjø og i lufta er stengt. Midt oppe i dette forsøket generalene å ta grepet på utviklingen mens store grupper av unge kristne og muslimer kvesser våpnene for å ta kontrollen på den for så idylliske øya. Øyas befolkning forsøker å leve videre med sine gamle tradisjoner og kultur, noe forfatteren blant annet forteller gjennom et bilde av en neddemt by som trer fram fra dypet en gang i året. Tradisjonelle verdier og levemåter er druknet i dammen og er på vikende front i en verden der fundamentalistiske grupper – både kristne og muslimer – vil ta styringen. Det hele utvikler seg til det absolutte kaos der alle går til grunne.

Det er fristende å se denne mørke romanen som et litterært kommentar til de ytterste konsekvensene av pågående konflikter rundt i verden dersom de får fortsette å utvikle seg – der alle tar livet av alle.

Der alle er fange i sitt eget spill. Konfliktene mellom ulike kulturer og trosretninger der alle gjør krav på å representere sannheten. Der sannheten kveles av korrupsjon, maktspill, sensur og manipulering. Enkeltmenneskene blir hjelpeløse brikker i en kamp som bare påfører dem smerte og redsel. Det er mange dimensjoner å hente fram av teksten i denne boka. Kopperud utfordrer sine lesere. Det er ingen enkel historie han har skrevet, og han borer dypt under de fragmentariske overflatebildene som flimrer til oss fra kruttønnene rundt i verden. Han maler ikke situasjonen i svart og hvitt, men viser destruktive sider som vokser fram hos alle parter i slike drepende prosesser. De destruktive kreftene tar overhånd selv om det finnes små pustehull av kjærlighet og omsorg. Ut fra dette perspektivet er boka en rystende og aktuell påminnelse av en fortelling.

TONE BRATTELI

FLYKTINGERÅDET

The Norwegian Refugee Council is a non-governmental, humanitarian organization with more than 50 years of experience in helping to create a safer and more dignified life for refugees and internally displaced persons. We advocate for their rights and assist with shelter, education, food distribution, and counselling on repatriation.

Azerbaijan Country director (Resident Representative)

The Norwegian Refugee Council, NRC, with Headquarters in Oslo has programs and country offices in seventeen countries in Asia, Europe, Africa and Latin America. In Azerbaijan, NRC implements a program with emphasis on shelter, education, micro-credit, IDP rights' training and advocacy. A main challenge is working on durable solutions where return for the majority of the displaced is not possible in the near future.

The present Country Director is ending her contract and we therefore seek a new Country Director.

Main tasks:

- Administrative and professional management of country program. (budget: approx. NOK 16 mill.)
- Personnel management (total staff: approx. 40).
- Program development
- Cooperation with central and local government
- Contact and coordination with the UN and non-governmental organisations
- Advocacy work related to the refugees and internally displaced persons (IDPs)
- Contact with donors
- Inform and report on activities to NRC headquarters

Qualifications required:

- Higher education within social sciences, management or similar
- Solid management skills and experience
- Relevant experience from international field- and project-management, preferably with refugees and/or IDPs
- Experience with advocacy-work
- Fluency in English, oral and written, preferably also Russian
- Personal qualities will be taken into account

Duty station: Baku, Azerbaijan (non-family duty station).

The Country Director reports to Head of International Department in Oslo.

Salary: Will be determined in accordance with NRC general guidelines (approx. NOK 44.000,- per month) and free housing of moderate standard.

Contract period: Two years with possibilities of extension

Commencement: Medio April 2004

For further details please contact Bjarte Vandvik or Marit Mæhlum, both at phone: + 47 23 10 98 00.

Please send application and CV, in English, to 32.U03@nrc.no.

Mark the application: Bistandsaktuelt

Closing date: January 5, 2003

The Norwegian Refugee Council has 800 committed and competent employees involved in projects on four continents, to give refugees and internally displaced persons a better life and future. In addition we have one of the world's largest standby forces of 500 professionals, ready to be deployed on 72 hours notice when the crisis occurs.

For more information:
www.nrc.no

■ Roy Krøvel: Kokainkrigen – 20 år av en velsignet forbannelse. Tapir Akademisk Forlag 2003.

I denne boken fortelles en historie om 20 års krig mot kokain. Etter 20 år var kokain lettere tilgjengelig enn noen gang tidligere. Det eneste krigen mot kokain førte til, var at produksjonen flyttet fra sted til sted med væpnede grupper, massaker og en strøm av flykninger som resultat. Historien om krigen mot kokain er vedt sammen med historien om marxistiske geriljagrupper, høyreorienterte paramilitære bander og urbefolkningens egne tradisjoner. Roy Krøvel er journalist, er utdannet historiker og sivil ingeniør, og har vært prosjektansvarlig for LAG og SAIH i Latin-Amerika.

■ **Hilde Vågnes, Ingeborg Moa og Gudrun Bertinussen (red): Det unge Palestina. Gaza Student Campaign 2003.** Fotoboka «Det unge Palestina» inneholder bilder tatt av de fem palestinske fotografene Steve Sabella, Mahfouz Abu-Turk, Muhammed Muheisen, Rula Hilmi Halawani og Abbas Al-Momani. I tillegg bidrar Tale Næss, Erling Kittelsen og Raed Abu Yousef med dikt. Bildene har fokus på barn og unge og deres liv under okkupasjon, og forteller historier om psykiske traumer og andre hindringer for at det unge Palestina skal bli en moden og selvstendig stat.

■ **Lise Rakner: Political and Economic Liberalisation in Zambia 1991-2001. Nordiska Afrikainstituttet 2003.** Boka er en omfattende studie av den økonomiske og politiske liberaliseringen i ett av de første landene sør for Sahara som gjennomførte en fredelig overgang til flerpartistyre. Forfatteren har fulgt to valgperioder og analyserer hvordan liberaliseringen er implementert i denne perioden. Lise Rakner er seniorforsker ved Chr. Michelsens Institutt.

■ **Trond Berget: Den nye jungelboka – Indianerliv i Sør- og Mellom-Amerika. Tapir Akademisk Forlag 2003.** Livsfarlig regnskog, pulserende seksualitet og evigrøde revolusjoner – våre forestillinger om Sør- og Mellom-Amerika er ikke alltid like forankret i realitetene. I denne boka ønsker sosialantropolog Trond Berget å nyansere slike bilder. Han forteller om mennesker han har møtt på sine reiser i Peru, Bolivia, Brasil, Nicaragua og på Cuba. Han har tatt del i hverdagen til mange av dem, særlig blant den indianske befolkningen, og har vært opptatt av hva folk gjør, hva de tenker, hva de tror på og kjemper for.

aktuelle bøker

notis

Sida kritiseres av egne revisorer

Sida har betalt ut store pengesummer til bistandsprosjekter i Afrika og Latin-Amerika – til tross for at man kjente til at det i prosjektene fantes stor risiko for bestikkelser og svindel.

Sidas egne revisorer fremfører kritikken i en rapport. Revisorene fremfører i sin rapport mistanker om at Sida av hensyn til Sveriges offisielle bistandsmål ikke ønsker å stoppe større ulandsprosjekter. «Det...utgjør en viktig forklaring på de svakheter

innen korrupsjonshåndtering som observeres», heter det i rapporten. Sida har over flere år skjerpet sine rutiner for å ikke medvirke til korrupsjon, men de nye rutinen fungerer ikke. Dels fordi interne medarbeidere ikke kjenner til Sidas arbeid mot korrupsjon, og fordi reglene stadig blir tilsidesatt. Sidas revisorer har gransket 17 bistandsinstanser i Bolivia, Etiopia og Mosambik, og konstaterer at Sida langt ifra gjør tilstrekkelig for å sikre at bistandsmidlene ikke havner på avveier, skriver Sydsvenska Dagbladet.

– Turisme kan redde kulturarven

Ødeleggelse og grådighet preger modernisering av Tibets hovedstad

Lhasa, et Shangri-La i Det fjerne Østen. Slik fortøner kanskje Tibets hovedstad seg for de fleste av oss. For byens innbyggere er det derimot mest en by i stor endring. Mens den på 1950-tallet hadde rundt 30 000 innbyggere, har den nå opp mot 400 000.

• ODD IGLEBÆK

TIBET

Planen er at veksten skal fortsette, og om et par tiår kan befolkningen nå opp mot en million. Hva betyr dette for framtida til denne byen, som huser noe av verdens fremste arkitekturarv?

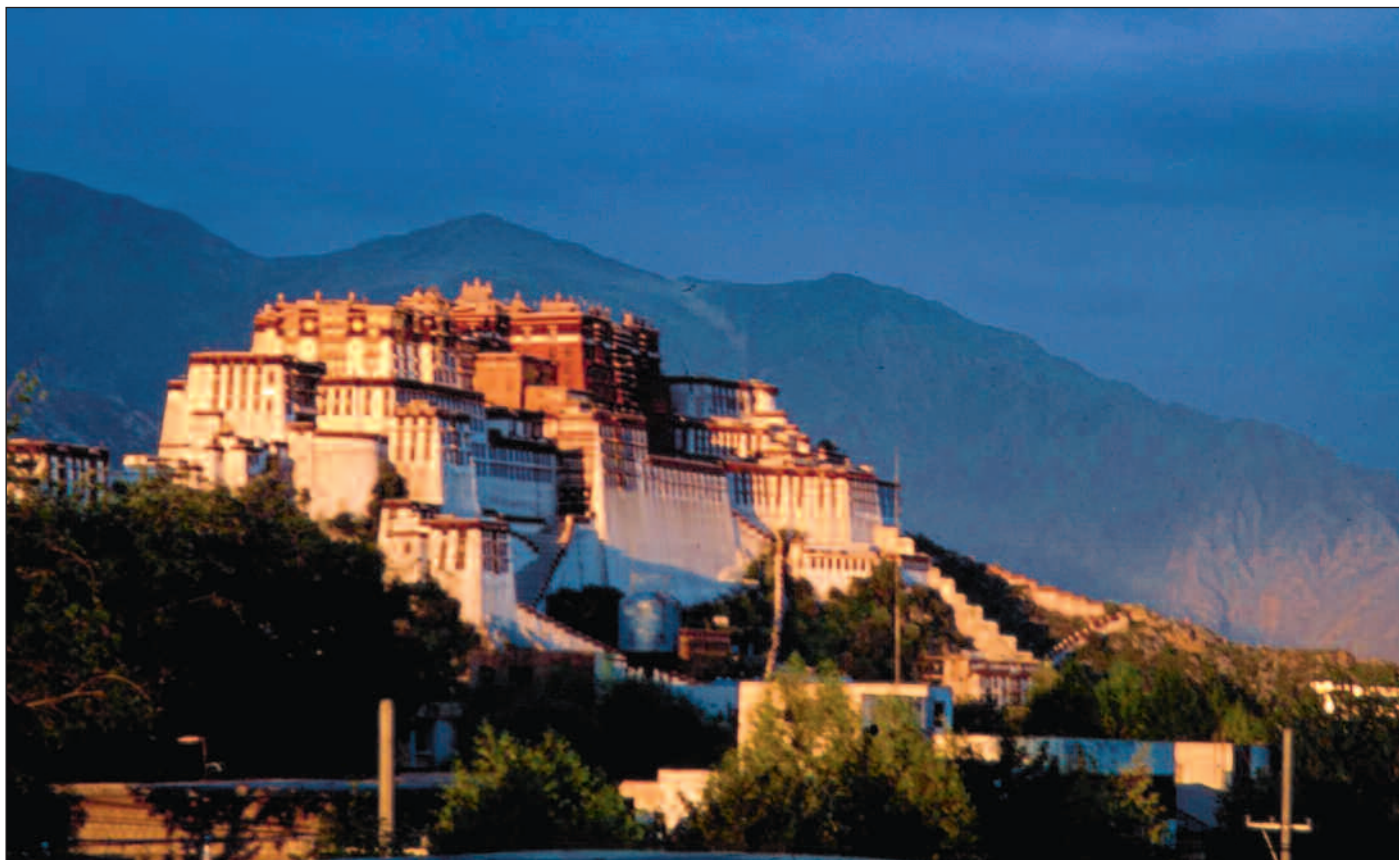
– Vårt svar er at bevaring og vedlikehold er komplisert og kostbart, og at det er nødvendig å satse på turisme. For det er få andre kilder til inntekter her midt oppe i Himalaya. Samtidig må dette planlegges, og må man gå varsomt fram, sier Amund Sinding-Larsen.

Sivilarkitektene Knud Larsen og Amund Sinding-Larsen er to av de personene i verden som best kjenner arkitekturen i denne berømte byen på verdens tak. I snart ti år har de i detalj fulgt de byplanmessige endringene: – Byen har forandret seg mye og mest til det verre, men nå kan ei ny tid være i emning, sier de.

1000 rom. Lhasa har mange fabelaktige historiske bygninger. Mest kjent er nok Potala-palasset, bygningen midt blant Himalayas fjell på 12 etasjer og med mer enn ett tusen rom. Fram til den kinesiske invasjonen var Potala hovedsetet til Dalai Lama, Tibets statlige og religiøse overhode. I 1994 kom Potala på UNESCOs verdensarvsliste. Seinere er også Jokhang-katedralen, de tibetanske buddhisters aller helligste sted, og Norbulingka, Dalai Lamas sommerpalass, kommet til. Kineserne har i århundrer ment at Tibet utgjør en del av Midtens Rike. Det er også del av bakgrunnen for at de i 1950 invaderte fjellandet. For Dalai Lama medførte dette en dramatisk flukt i 1959. Han har siden aldri kunnet vende tilbake. Fortsatt ønsker tibetanere flest ikke å være underlagt et overherredømme i Beijing. Det ulmer stadig. I 1989 var det store opptøyer, særlig i Lhasa. Opprøret ble brutalt slått ned.

Dokumenterer endringer. Knud Larsen var i Lhasa første gang i 1987. Han kom tilbake til Tibet i 1994 som deltaker i en norsk universitetsdelegasjon. Amund Sinding-Larsen var en annen deltaker. Mye av den verdifulle historiske bebyggelsen var da forsvunnet. Hvor det før var tradisjonelle hus i 2-3 etasjer, sto det nå bygninger i betong i 4-5 etasjer.

– Vi så det som vår oppgave å finne ut hva som hadde skjedd, og do-

Potala-palasset har 12 etasjer og mer enn 1000 rom.

FOTO: AMUND SINDING-LARSEN

kumentere det som sto igjen av historisk bylandskap og tradisjonell historisk bebyggelse. Det hadde ingen tidligere fått anledning til. Deretter håpet vi å bidra til en plan for bevaring, forklarer Sinding-Larsen.

Prosjektet «Lhasa Historic City Atlas» ble etablert, og økonomisk støtte til arbeidet fikk de to arkitektene fra Forskningsrådet og UD/NORAD.

Grådighet. Prosjektarbeidet startet i 1995. Da hadde den gamle byen rundt 330 bygninger av historisk betydning. Bare fire år seinere var dette tallet redusert til 200, resten var blitt revet. Den nye tid hadde gjort sitt inntog, og arkitektoniske perler hadde forsvunnet foran kameraene til de to. I deres bok «The Lhasa Atlas» fra 2001 er dette systematisk dokumentert.

– Er raseringen av Lhasa først og fremst et uttrykk for at kineserne vil slå ned på tibetansk buddhisme og nasjonalfølelse?

– Lhasa har fått et enormt bolig- og utviklingsbehov, siden den endret seg fra å være hovedstad i et teokratisk rike til å bli en del av et stadig mer moderne samfunn. Lhasa ligger dessuten nesten 5000 km fra Beijing, så detaljstyring derfra er nærmest umulig. Vi vil heller si at dette dreier seg om alminnelig grådighet, og at enkeltpersoner og grupper griper de muligheter som finnes til eiendomsspekulasjon og personlig berikelse. Men sammenlignet med for eksempel Oslo er det heldigvis foreløpig langt

færre høyhus i Lhasa, sier Sinding-Larsen.

Myndighetene satser. Før kineserne kom til Tibet hadde Lhasa en nærmest middelaldersk karakter. Elektrisitet var bare tilgjengelig for noen få. På den andre siden fungerte det tradisjonelle vann- og avløpssystemet utmerket i den tidens by. Nå satser myndighetene mye. De har i senere år brukt hundretalls millioner kroner på gamlebyen. Fokus er mest på nybygging, men både lokale og nasjonale myndigheter ønsker å forsterke arbeidet med å sikre de historiske verdiene i gamlebyen.

– Den internasjonale oppmerksomheten mot Tibets kulturarv, og håper vi, også vårt eget arbeid, har nok bidratt til dette, kommenterer Knud Larsen.

Samarbeid med Trondheim. Det kinesiske ordet for Tibet er Xizang. Det betyr «Skattkammeret mot vest». Om fire år vil det også være mulig å reise med tog til byen i Himalayas fjellmassiver. Utvilsomt vil det også føre til økt innrykk av kinesiske immigranter. Hva det vil bety for Lhasa og tibetanere flest er mer uklart. For arkitekturarven kan det uansett være håp. I 2002 startet universitet i Lhasa arkitektutdanning. Instituttet har rundt 80 studenter, både tibetanere og kinesere. Et samarbeid om studiet er under utvikling mellom universitetene i Trondheim og Lhasa. Det er startet etter initiativ fra nettopp Knud Larsen og Amund Sinding-Larsen.

Odd Iglebæk er norsk frilansjournalist.

”

Dette dreier seg om alminnelig grådighet.

Amund Sinding-Larsen, arkitekt.

Knud Larsen, arkitekt.